

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
інфарматыкі і радыёэлектронікі»

Кафедра беларускай і рускай моў

А. В. Ермаловіч, А. В. Шарапа

АФІЦЫЙНА-СПРАВАВЫ І НАВУКОВЫ СТЫЛІ

*Рэкамендавана Вучэбна-метадычным аб'яднаннем
ВНУ Рэспублікі Беларусь у галіне інфарматыкі і радыёэлектронікі
ў якасці вучэбна-метадычнага дапаможніка для спецыяльнасцей,
якія замацаваны за вучэбна-метадычным а'бяднаннем*

Мінск БДУІР 2012

УДК 811.161.3(076)
ББК 81.2Бел1-5я73
Е72

Р э ц е н з е н т ы:

кафедра беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка» (пратакол № 8 ад 17.02.2012 г.),

загадчык лабараторыі гуманітарнай адукацыі навукова-метадычнай установы «Нацыянальны інстытут адукацыі» Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, доктар педагагічных навук Г. М. Валочка,

дацэнт кафедры сучаснай беларускай мовы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат педагагічных навук С. М. Якуба,

загадчык кафедры беларускай мовы і літаратуры ўстановы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт», кандыдат філалагічных навук П. В. Васючэнка

Ермаловіч, А. В.

Е72 Афіцыйна-справавы і навуковы стылі : вучэбна-метадычны дапаможнік / А. В. Ермаловіч, А. В. Шарапа. – Мінск : БДУІР, 2012. – 60 с.
ISBN 978-985-488-891-0.

Вучэбна-метадычны дапаможнік прызначаны для арганізацыі працы студэнтаў па тэмах «Афіцыйны стыль. Афармленне некаторых афіцыйных дакументаў», «Навуковы стыль. Асноўныя жанры». Змяшчае разнастайныя практычныя заданні.

Дадзенае выданне рэкамендуецца студэнтам дзённай, завочнай, вчэрняй і дыстанцыйнай формаў навучання па ўсіх спецыяльнасцях БДУІР.

**УДК 811.161.3(076)
ББК 81.2Бел1-5я73**

ISBN 978-985-488-891-0

© Ермаловіч А. В., Шарапа А. В., 2012
© БДУІР, 2012

Змест

Прадмова	4
Раздзел 1. Асаблівасці афіцыйна-справавога стылю. Афармленне некаторых афіцыйных дакументаў	
I. Асаблівасці афіцыйна-справавога стылю	5
II. Паняцце дакумента. Класіфікацыя і рэквізіты дакументаў. Групы афіцыйнай дакументацыі	6
III. Асноўныя патрабаванні да афармлення афіцыйных папер і лексіка-граматычныя асаблівасці мовы афіцыйных папер і службовых дакументаў.....	6
IV. Апісанне і практыка афармлення некаторых афіцыйных дакументаў.....	8
V. Матэрыялы для самастойнай работы.....	23
VI. Прыкладныя ўзоры афармлення некаторых дакументаў	30
VII. Літаратура	32
Раздзел 2. Навуковы стыль. Асноўныя жанры	
Тэма 1: Навуковы тэкст: структура і моўнае афармленне.....	34
Тэма 2: Жанравая разнастайнасць навуковага стылю	39
Дадатак 1. Тэксты 1.1–1.4	44
Дадатак 2. Тэксты 2.1–2.7	47
Дадатак 3. Тэмы рэфератаў.....	52
Дадатак 4. Узор афармлення тытульнага ліста рэферата	53
Дадатак 5. Узор афармлення бібліяграфічнага спісу	54
Дадатак 6. Кароткі руска-беларускі слоўнік.....	55
Літаратура	58

Прадмова

Вучэбна-метадычны дапаможнік змяшчае тэарэтычныя звесткі і практычныя заданні для замацавання матэрыялу дысцыпліны «Беларуская мова. Прафесійная лексіка». Адапвае рабочай праграме дысцыпліны для студэнтаў ўсіх спецыяльнасцей БДУІР.

Асноўная задача дапаможніка – арганізацыя працы студэнтаў пры вывучэнні тэм «Афіцыйны стыль. Афармленне некаторых афіцыйных дакументаў» і «Навуковы стыль. Асноўныя жанры».

Практыкаванні, змешчаныя ў выданні, дапамогуць студэнтам замацаваць тэарэтычныя веды і выпрацаваць асноўныя ўменні і навыкі: характарызаваць асаблівасці функцыянальных стыляў (у прыватнасці, навуковага і афіцыйна-справавага стылю) і сферы іх ужывання; аналізаваць тэксты розных жанраў, карыстаючыся моўным матэрыялам адпаведна стылю, мэце і тэме выказвання; правільна выкарыстоўваць стылістычныя нормы ў сферы прафесійных і справавых зносін. Акрамя гэтага, дапаможнік змяшчае заданні, якія павінны навучыць студэнтаў перакладаць навуковыя, спецыяльныя і службовыя тэксты з рускай на беларускую мову і наадварот, улічваючы стылістычную прыналежнасць і асаблівасці лексіка-граматычнай будовы тэксту; выкарыстоўваць асноўныя спосабы кампрэсіі і разгортвання навуковай інфармацыі, анатавання і рэферывання; правільна афармляць справавыя дакументы.

Фактычны матэрыял прысвечаны найбольш актуальным распрацоўкам ў сферы навукі і тэматычна адпавядае спецыфіцы навучання ў тэхнічным ВНУ. Правілы афармлення афіцыйных папер падаюцца ў адпаведнасці з сучаснымі патрабаваннямі.

Раздзел 1. Асаблівасці афіцыйна-справавога стылю. Афармленне некаторых афіцыйных дакументаў

Пазнавальная тэхналогія: «Моўны партфоліа»

Мэта: выявіць камунікатыўныя і стылявыя рысы афіцыйнага стылю, паказаць асноўныя правілы афармлення дакументаў, сфарміраваць практычнае ўменне ствараць тэксты афіцыйнага стылю, замацаваць навыкі арфаграфічнай і пунктуацыйнай пісьменнасці ў адпаведнасці з правіламі беларускай мовы.

I. Асаблівасці афіцыйна-справавога стылю

Афіцыйны стыль характэрны для мовы любых афіцыйных дакументаў. Дзелавому маўленню ў сучасных ўмовах сталі надаваць значную ўвагу ў грамадстве, індывідуальнай камунікатыўнай практыцы ў сувязі з пашырэннем дзелавых кантактаў, з'яўленнем новых форм дзелавой камунікацыі. З'явіліся шматлікія дапаможнікі, даведнікі, якія змяшчаюць рэкамендацыі па афармленні дакументаў.

= Успомнім і акрэслім асаблівасці афіцыйна-справавога стылю.

= Якія падстылі ў складзе афіцыйнага-справавога стылю вылучаюцца даследчыкамі?

= Якія дзве асноўныя функцыі ўласцівы афіцыйна-справавому стылю?

= Якая важнейшая рыса афіцыйна-справавога стылю?

= Афіцыйна-справавы стыль характарызуецца своеасаблівай лексікай і фразеалогіяй, якая не сустракаецца ў іншых стылях. Назавіце прыклады.

= Якія моўныя асаблівасці абумоўлівае спецыфічнасць афіцыйна-справавога стылю?

= Для чаго патрэбна веданне афіцыйна-справавога стылю, уменне карыстацца ім?

= Чаму ў афіцыйна-справавым стылі да дакладнасці прад'яўляюцца самыя высокія патрабаванні?

= Якія словы не ўласцівы гэтаму стылю? Чаму ў афіцыйна-справавым стылі маўлення адсутнічае такая стылявая рыса, як выражэнне пачуццяў аўтара?

= Назавіце асноўныя віды тэкстаў, у якіх рэалізуецца афіцыйна-справавы стыль.

= З якой мэтай ужываюцца звароткі ў афіцыйна-справавым стылі маўлення: для павышэння выразнасці тэксту; для прыцягнення ўвагі таго, да каго звяртаюцца? Прывядзіце прыклад сказа ў афіцыйна-справавым стылі, дзе быў бы ўжыты зваротак.

= Запоўніце табліцу № 1.

Афіцыйна-справавы стыль

Сфера ўжывання: ...   Асноўныя задачы выказвання: ...   Характэрныя стылявыя рысы: ...   Характэрныя моўныя рысы: ...   Жанравыя: ...   Лексічныя: ...   Марфалагічныя: ...   Сінтаксічныя: ...   Асноўныя віды тэкстаў, у якіх рэалізуецца афіцыйна-справавы стыль: ...   Рэквізіты –...

II. Паняцце дакумента. Класіфікацыя і рэквізіты дакументаў. Групы афіцыйнай дакументацыі.

=Што такое дакумент? Існуе шмат азначэнняў. Прывядзіце адно з іх.

=На якія групы па сваім функцыянальным прызначэнні падзяляюцца афіцыйныя дакументы?

=З якіх асобных элементаў складаецца кожны дакумент?

= Назавіце асноўныя рэквізіты

III. Асноўныя патрабаванні да афармлення афіцыйных папер і лексіка-граматычныя асаблівасці мовы афіцыйных папер і службовых дакументаў

=Акрэсліце асноўныя патрабаванні да афармлення афіцыйных папер.

=Ахарактарызуйце асноўныя лексіка-граматычныя асаблівасці мовы афіцыйных папер і службовых дакументаў.

=Прачытайце моўныя мадэлі, якія выражаюць пэўныя камунікатыўныя мэты. Моўныя мадэлі змешчаны ў табліцы ніжэй. Дапiшыце 3 сказы (на выбар).

МОЎНЫЯ ФОРМУЛЫ АФІЦЫЙНЫХ ДАКУМЕНТАЎ

Моўныя формулы загалюўкаў да тэксту

Прыназоўнік аб + назоўнік у месным склоне: Аб усталяванні кантактаў ...

Моўныя формулы, якія выражаюць матывы (мэты) стварэння дакумента

У мэтах выканання загаду рэктара ўніверсітэта...

У пацверджанне нашай дамоўленасці...

У адказ на Ваш запыт паведамляем...

На падставе нашай тэлефоннай размовы...

У адпаведнасці з пісьмом заказчыка...

Згодна з рашэннем ...

Спасылаючыся на ваша гарантыйнае пісьмо...

Моўныя формулы, якія выражаюць прычыны стварэння дакумента

З прычыны пэўных абставін...

У сувязі з цяжкім матэрыяльным становішчам...

Прашу прыняць мяне на работу на пасаду...

У сувязі з правядзеннем сумеснага мерапрыемства...

Улічваючы, што...

Запрашэнні

Запрашаем Вас прыняць удзел у...

Запрашаем Вас стаць удзельнікам...

Просім прыняць удзел у правядзенні выстаўкі-ярмаркі...

Абязанні, гарантыі**Паведамленні**

Паведамляем, што...

Інфармуем Вас аб тым, што...

Лічым неабходным паведаміць Вам...

Даводзім да Вашага ведама...

Распараджэнні, загады

Прызначыць на пасаду...

Просім накіраваць у адрас нашай арганізацыі звесткі аб...

Просім прыняць меры...

Ускласці адказнасць за забеспячэнне парадку пражывання студэнтаў у інтэрнаце на...

Прапановы

Прапануём разгледзець магчымасць супрацоўніцтва ў галіне...

Па Вашай просьбе пасылаем прайс-ліст нашай кампаніі і прапануём азнаёміцца з...

Адказ ад прапановы

Ваш праект адхілены па наступных прычынах...

У цяперашні час наша арганізацыя не мае магчымасці заключыць дагавор аб...

Просьбы

Звяртаемся да вас з просьбай...

Спадзяёмся на працяг супрацоўніцтва...

Пераканальна просім Вас не затрымліваць адказ..

Зараней удзячныя...

<i>Канфідэнцыяльнасць інфармацыі гарантуецца...</i> <i>Адпаведныя меры будуць прынятыя...</i> <i>Гарантуем, што...</i> <i>Напамінанні, папярэджванні</i> <i>Напамінаем Вам, што ў адпаведнасці з дамоўленасцямі...</i> <i>Напамінаем, што Ваша завінавачанасць па аплаце складае...</i> <i>Паведамляем Вам аб тым, што...</i>	

= У якіх выпадках адпаведнасць стылю і жанру ўказана правільна?

Публіцыстычны – рэпартаж; навуковы – заява; афіцыйна-справавы – даверанасць; гутарковы - інтэрв’ю; мастацкі – нарыс.

= Працягніце рад назваў жанраў.

Навуковы – даклад, ...; афіцыйна-справавы – аўтабіяграфія, ...; публіцыстычны – нататка, ...; мастацкі – літаратурная аўтабіяграфія,...

= Да якіх стыляў адносяцца названыя жанры?

Навуковы - ...; афіцыйна-справавы - ...; публіцыстычны - ...; мастацкі - ...; гутарковы-

Байка, нататка, асабістае пісьмо, афіцыйная аўтабіяграфія, замалёўка, дзённік, нарыс, лекцыя, верш, інтэрв’ю, манаграфія, пратакол, агляд, загад, водзыў, даверанасць, рэзюмэ, тэзісы, справаздача, рэцэнзія, рэпартаж, літаратурная аўтабіяграфія.

IV. Апісанне і практыка афармлення некаторых афіцыйных дакументаў.

Службовыя пісьмы складаюцца у мэтах рашэння шматлікіх апэратыўных пытанняў, якія ўзнікаюць ва ўпраўленчай дзейнасці. Змест такога роду пісем бывае вельмі разнастайным, таму і жанраў афіцыйных пісем даволі шмат.

Звярніце ўвагу на некаторыя ўзоры структуры і напісання афіцыйных папер рознага характару.

АЎТАБІЯГРАФІЯ

= Што такое аўтабіяграфія і як яна афармляецца?

= Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца аўтабіяграфія?

= Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне аўтабіяграфіі.

= Завяршыце наступныя азначэнні:

АЎТАБІЯГРАФІЯ – пішацца ад першай асобы, у ёй паведамляюцца афіцыйныя звесткі: ...

Структура напісання:

- 1) прозвішча, імя, імя па бацьку;
- 2) ...;
- 3) заняткі бацькоў;
- 4) ...;
- 5) асноўнае з працоўнай і грамадскай дзейнасці;
- 6) ...;
- 7) дата і подпіс.

Узор напісання:

АЎТАБІЯГРАФІЯ

Я, Вяршок Цімафей Васільевіч, нарадзіўся 14 лютага 1992 года ў г. Мінску. Бацька – Вяршок Васіль Пятровіч – настаўнік фізікі ў сярэдняй школе № 2 г. Мінска. Маці – Вяршок Анастасія Анатольеўна – медыцынская сястра Мінскага абласнога кардыялагічнага дыспансэра.

У ... годзе я паступіў ў сярэдняю школу № 2 г. Мінска, якую закончыў ў 2010 годзе. У гэтым жа годзе паступіў ў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі на факультэт камп'ютарных сістэм і сетак. Цяпер займаюся на II курсе, з'яўляюся старастам групы, членам прафкама студэнтаў. Не жанаты.

28.03.2010

Вяршок Ц.В.

Заданне 1. Прачытайце ўзоры аўтабіяграфій (гл. раздзел VI). Вызначце, з якіх элементаў (рэквізітаў) складаецца тэкст аўтабіяграфіі. Надпішыце кожны рэквізіт.

Заданне 2. Ці раскрываюцца ў аўтабіяграфіі рысы характару, звычкі, схільнасці, розныя бакі асабістага жыцця? Пракаменціруйце.

Заданне 3. Стараннямі біёграфіста дайшлі да нас цікавыя эпізоды з жыцця вучоных, пісьменнікаў і іншых прадстаўнікоў прафесій. Паслухайце ўрывак з біяграфіі пісьменніцы Я. Янішчыц, якую напісаў М. Мішчанчук. Гэта афіцыйны дакумент?

Для цікаўных: Нагадайце аўтабіяграфію Эдысана (фізіка).

РЭЗІЮМЭ

= *Што такое рэзюмэ і як яно афармляецца?*

= *Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца рэзюмэ?*

= *Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне рэзюмэ.*

= *Данішыце: Моўнае афармленне тэксту рэзюмэ, як і іншых дакументаў афіцыйна-справавога стылю, патрабуе*

= *Рэзюмэ па аб'ёме не павінна быць больш за ... старонкі.*

Рэзюмэ – сучасны жанр афіцыйна-справавога стылю; пісьмовы тэкст з кароткай інфармацыяй пра сябе, які складаецца чалавекам, што шукае работу, для наступнай прапановы работадаўцу. У афіцыйнай практыцы не існуе адзінага ўзору састаўлення рэзюмэ. Традыцыйна рэзюмэ пішацца ў такой паслядоўнасці:

1. Загалоўкам дакумента з'яўляюцца прозвішча, імя, імя па бацьку, выдзеленыя адпаведным шрыфтам. Слова «Рэзюмэ» не пішацца.

2. Указваецца дакладны дамашні адрас, тэлефон або іншы сродак хуткай сувязі.

3. Асабістыя дадзеныя: грамадзянства, дата і месца нараджэння, сямейнае становішча.

4. Мэта, з якой пішацца рэзюмэ – пасада, якую хоча атрымаць саіскальнік.

5. Адукацыя: характарызуецца апісаннем кожнага факта: указваецца дата пачатку і заканчэння навучальнай установы. Калі адукацыя праходзіла на некалькіх ступенях, то спачатку ўказваецца самая высокая ступень, г. зн. звесткі падаюцца ў адваротным храналагічным парадку.

6. Вопыт работы адлюстроўваецца інфарматыўна: указваецца месца работы (*пачынаецца з апошняга і далей у адваротным парадку*), пасада, стаж работы на дадзенай пасадзе. Абсалютная паўната звестак не абавязковая: саіскальнік мае права выдзеліць тую частку сваёй практычнай дзейнасці, якая з'яўляецца важнай для прапановы вакансіі.

7. Прафесійнае навучанне (прафесійныя навыкі) можа быць звязана з вывучэннем замежнай мовы, авалодваннем камп'ютарам (спецыяльныя курсы, практыка, стажыроўкі і г. д.)

8. Якасці асобы.

9. Захапленні.

10. Дата складання рэзюмэ.

Азнаёмцеся з прыкладным узорам напісання рэзюмэ (на рускай мове):

Рэзюме

Василевский Михаил Евгеньевич 09.01.1991		г. Минск, ул. Короля, 4-40 Тел. (029) _ ; (017) _ ; e-mail: _
ЦЕЛЬ	Соискание должности инженера-программиста, другие должности рассматриваются	
ОБРАЗОВАНИЕ	Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники (2009 – 2014) Факультет компьютерного проектирования Специальность _ _ _ _ _ Квалификация – программист, разработчик базового программного обеспечения (операционных систем) Форма обучения – дневная	
ОПЫТ РАБОТЫ	С 05.12.20 _ по 25.06.20 _ Должность: Должностные обязанности: ▪ разработка документов правового характера▪ составление компьютерных программ▪ представительство интересов предприятия в _ _ _ _ _▪ подготовка юридических документов, необходимых для функционирования дочерних унитарных предприятий▪ консультирование специалистов и руководства предприятия по _ _ _ _ _	
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ НАВЫКИ И ЗНАНИЯ	– Систематизация, учет и ведение правовой документации с использованием современных информационных технологий; – пользование правовыми базами Консультант Плюс, Юсиас;	

ЗНАНИЕ ЯЗЫКОВ	Немецкий язык – базовый уровень английский язык – высокий уровень
СЕМЕЙНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ	Женат, детей нет
ПРОЧЕЕ	Вредных привычек не имею, не возражаю против командировок, водительское удостоверение категории В; хобби – активный спорт, музыка

Заданне 1. Прачытайце тэкст рэзюмэ на рускай мове. Перакладзіце яго на беларускую мову. Вызначце, з якіх элементаў (рэквізітаў) складаецца тэкст рэзюмэ. Надпішыце кожны рэквізіт.

ЗАЯВА

- = *Што такое заява і як яна афармляецца?*
- = *Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца заява?*
- = *Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне заявы.*
- = *Данішыце азначэнне паняцця «заява».*

ЗАЯВА – пісьмовая просьба

= *Успомніце структуру напісання заявы:...*

Заданне 1. Прачытайце ўзоры заяў (гл. раздзел VI). Вызначце, з якіх элементаў (рэквізітаў) складаецца тэкст заяў. Надпішыце кожны рэквізіт.

Заданне 2. Прачытайце спісак тыповых моўных канструкцый, якія выкарыстоўваюцца пры напісанні заяў. Састаўце і запішыце сказы з кожнай з прапанаваных канструкцый.

Тыповыя моўныя канструкцыі заявы

Канструкцыя

Прыклад ужывання

У выніку (чаго)

У выніку праведзенага эксперымента

Згодна (з чым)

Згодна з зацверджаным планам

У сувязі з (чым)

У сувязі з адсутнасцю

Дзякуючы (чаму)

Дзякуючы дапамозе калег

За недахопам (чаго)

З-за недахопу сродкаў

Заданне 3. Адрэдагуйце фрагменты заяў, выкарыстоўваючы прыведзеныя моўныя канструкцыі.

У сувязі з тым, што я павінен тэрмінова паехаць у Віцебск...

У сувязі з тэрміновым ад'ездам у Віцебск...

У выніку таго, што змяніўся расклад руху цягнікоў....

Так як я хварэў на працягу цэлага семестра...

Заданне 4. Знайдзіце памылкі ў прыведзенай заяве. Адрэдагуйце тэкст у рамцы.

1.

Дэкану эканамічнага факультэта

Тэхнічнага ўніверсітэта

Праф. Іўлеву

Ад Максімава

У сувязі з тым, што я ўладкаваўся на працу ў фірму, прашу перавесці мяне на вячэрняе аддзяленне, так як я не магу вучыцца ў дзённы час

З павагай

19.03.2011

2.

Дырэктару фірмы

гаспадзіну... ад ...

заява

настойліва прашу даць мне адгул на заўтра ў сувязі з прычынамі глыбока асабістага характару.

Заданне 5. Напішыце заявы з просьбай: 1) аказаць вам матэрыяльную дапамогу; 2) перавесці вас з аднаго факультэта на другі; 3) прадоўжыць вам экзаменацыйную сесію; 4) прыняць вас на пасаду менеджара фірмы.

ДАВЕРАНАСЦЬ

= Што такое даверанасць і як яна афармляецца?

= Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца даверанасць?

= Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне даверанасці.

ДАВЕРАНАСЦЬ – дакумент, які дае пэўнай асобе права дзейнічаць ад імя асобы, што выдала яго.

Узор напісання:

ДАВЕРАНАСЦЬ

Я, Іваноў Анатолій Іванавіч, пашпарт серыі № ..., выдадзены ..., да-
вяраю Сідараву Аляксандру Пятровічу, які пражывае па адрасе: ..., пашпарт
серыі _____ № ..., выдадзены ..., атрымаць стыпендыю, якая мне
належыць, за верасень 2010 г. у ... (месца атрымання).

Подпіс І.А.Іванова сведчу:

Іваноў А.І.
(подпіс)

Дэкан матэматычнага факультэта (подпіс)

Ініцыялы, прозвішча

Заданне 1. Прачытайце ўзор даверанасці. Вызначце, з якіх элементаў (рэквізітаў) складаецца тэкст даверанасці. Надпішыце кожны рэквізіт.

Заданне 2. Параўнайце рэквізіты даверанасці з рэквізітамі заяў. Адзначце ў пераліках «Структура заявы» і «Структура даверанасці» рэквізіты, якія супадаюць у гэтых дакументах.

Заданне 3. Прачытайце наступную даверанасць, напісаную ў гумарыстычнай форме. Напішыце даверанасць у афіцыйна-справавым стылі.

Даверанасць

Буду апантана рады, калі Красуцкаму Апанасу аддадуць маю мізэрную зарплату. Ён, на маю думку, чалавек сумленны, і я перакананы, грошай маіх не зрасходуе.
Сцяпан Цыбулька

Заданне 4. Напішыце даверанасць: а) на атрыманне 300 000 рублей з вашага ўкладу ў банку якой-небудзь іншай асобай; б) на атрыманне пасылкі на пошце.

РАСПІСКА

- = Што такое распіска і як яна афармляецца?
- = Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца распіска?
- = Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне распіскі.

РАСПІСКА – дакумент, які пацвярджае атрыманне чаго-небудзь (дакументаў, каштоўных рэчаў і інш.), і падпісаны атрымальнікам.

Структура напісання:

Найменне дакумента (у цэнтры, з прапісной літары).

Прозвішча, імя, імя па бацьку, пасада асобы, якая дае распіску.

Найменне ўстановы, прадпрыемства ці асобы, ад якой атрымана што-небудзь.

Дакладнае найменне атрыманага з указаннем колькасці ці сумы (колькасць і сума пішацца спачатку лічбамі, затым у дужках пропісся).

Подпіс атрымальніка (справа).

Дата састаўлення распіскі (злева).

Калі распіска мае асабліва важнае значэнне, то подпіс асобы, якая дала распіску, завяраецца ва ўстанове ці ў натарыуса.

Узор напісання:

Распіска

Я, Аксаміткіна Ганна Міхайлаўна, начальнік тэхнічнага аддзела ЗАТ «ЧАТ», 05.03.2011 атрымала са склада фірмы 1 (адзін) камп'ютар для выкарыстання ў аддзеле на працягу года па 31.12.2011 г.

5 сакавіка 2011 г.

Аksamіткіна
(подпіс)

Заданне 1. Прачытайце ўзор распіскі. Надпішыце назвы рэквізітаў.

Заданне 2. Напішыце распіску ў атрыманні: а) мультымедычнага праектара для правядзення студэнцкай навуковай канферэнцыі.

Заданне 3. Параўнайце рэквізіты распіскі з рэквізітамі заявы, аб'явы (тэкст аб'явы глядзіце ніжэй), даверанасці, тлумачальнай запіскі. Адзначце ў пераліку «Структура распіскі» рэквізіты, якія супадаюць у гэтых дакументах.

АБ'ЯВА

= Што агульнага і адрознага ў значэнні слоў аб'ява і паведамленне?

Аб'ява

Шаноўны глядач!

Запрашаем Вас паглядзець музычную дзею «Жыве на свеце шчасце», ў гонар 20-годдзя Народнага ансамбля народнай песні «ГАМАНІНА» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыё-электронікі.

Дзея адбудзецца а 18-й гадзіне 16 сакавіка 2011 года ў актавай зале БДУІР (вул. П. Броўкі, д. 4).

ПРАТАКОЛ

= Што такое пратакол і як ён афармляецца?

= Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца пратакол?

=Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне пратакола.

ПРАТАКОЛ – дакумент, які фіксуе ход абмеркавання пытанняў і прыняцце пастаноў на сходах, нарадах, канферэнцыях, пасяджэннях калегіяльных органаў.

Узор напісання:

ПРАТАКОЛ

« ____ » _____ 200_ г. №

г. Мінск

Назва (загалавак) (пратакол аб чым?)

Старшыня – Ініцыялы, прозвішча

Сакратар – Ініцыялы, прозвішча

Прысутнічалі: Прозвішча, ініцыялы (калі прысутных больш чым 15 – спіс дадаецца)

Парадак дня:

Аб (назва пытання) ____
(форма выкладу, пасада, ініцыялы, прозвішча дакладчыка)

СЛУХАЛІ:

Прозвішча (у Р.скл.), ініцыялы (тэкст даклада дадаецца)

ВЫСТУПЛІ:

Прозвішча, ініцыялы (кароткі запіс выступлення)

ПАСТАНАВІЛІ:

1. _____
2. _____

Галасавалі:

«за» –

«супраць» –

«устрымаліся» –

Заданне 1. Прааналізуйце структуру пратакола і скажыце, што запісваецца ў другой (асноўнай) частцы пратакола?

Заданне 2. Карыстаючыся ўзорам, складзіце план структуры напісання пратакола. Выпішыце словы і выразы, якія найбольш характэрныя для пратакола. Якія дзве функцыі ўключае ў сябе пратакол?

ДАКЛАДНАЯ ЗАПІСКА

= Што такое дакладная запіска і як яна афармляецца?

= Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца дакладная запіска?

ДАКЛАДНАЯ ЗАПІСКА – афіцыйная папера з кароткім выкладам сутнасці справы, якая патрабуе разгляду.

Узор напісання:

Рэктару БДУІР
прафесару М.П. Батуру

ДАКЛАДНАЯ ЗАПІСКА

06.09.2003 № 35

г. Мінск

Пра дысцыплінарнае спагнанне

Прашу аб'явіць вымову Аляксандраву Андрэю Іванавічу, студэнту 3-га курса факультэта камп'ютарнага праектавання дзённай бюджэтнай формы навучання, у сувязі са стратай студэнцкага білета без выбачальных прычын і выдаць дублікат студэнцкага білета.

Дадатак:

1. Тлумачальная запіска студэнта.
2. Заява студэнта аб выдачы студэнцкага білета.
3. Тэкст аб'явы ў газеце аб тым, што студэнцкі білет лічыць несапраўдным.

Дэкан (Ініцыялы, прозвішча; подпіс)

15.03. 2011

Тэкст візы

Прарэктар па вучэбнай рабоце

(Ініцыялы, прозвішча; подпіс)

05.03.2011

Тэкст візы

Старшыня прафкама студэнтаў

(подпіс) Ініцыялы, прозвішча

05.03.2011

Тэкст візы

Начальнік юрыдычнага аддзела

(Ініцыялы, прозвішча; подпіс)

05.03.2011

(пячатка)

Заданне 1. Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне дакладной запіскі.

ДАГАВОР

- = *Што такое дагавор і як ён афармляецца?*
- = *Да якой групы па сваім функцыянальным прызначэнні адносіцца дагавор?*
- = *Прачытайце тэкст, перакладзіце яго на беларускую мову.*

Древнерусское слово «уговор», превратившееся впоследствии в «договор», часто упоминается в старинных русских пословицах. Сегодня также употребляют этот термин. Это подтверждает большую роль договора в жизни народа. В поговорке «Уговор – дороже денег» и других подчеркивается особое уважение к заключенному договору.

Жизнь человека – заключение множества договоров.

Что же такое договор? Договор – сделка. Но не всякая сделка – договор. Отличительная его особенность в том, что договор представляет собой двух- или многостороннюю сделку. Он есть там, где два лица или несколько лиц высказали друг другу свою волю или желание и эта воля, желание совпали.

ДАГАВОР – дамова дзвюх ці некалькіх асоб (арганізацый) пра вызначэнне, змяненне або спыненне пэўных правоў і абавязкаў.

Узор напісання: (падаецца ў скарочаным выглядзе)

ПРАЦОЎНЫ ДАГАВОР

« » 2012 г.

1. _____ (назва юрыдычнай асобы, фізічная асоба, якой заканадаўствам дадзена права заключэння і спынення працоўнага дагавора з работнікам) у асобе (пасада, прозвішча, імя, імя па бацьку) _____ (далей – Наймальнік), які дзейнічае на аснове (статута, палажэння) _____ і грамадзянін (прозвішча, імя, імя па бацьку) _____ (далей – Работнік) заключылі дадзены працоўны дагавор аб наступным:...

2. Наймальнік прымае (назначае) _____ (прозвішча, імя, імя па бацьку) на работу (пасаду) _____ (назва пасады, прафесіі, спецыяльнасці) па кваліфікацыі _____ (разрад, кваліфікацыйная катэгорыя ў адпаведнасці са штатным раскладам Наймальніка) у _____ (месца працы, у тым ліку назва структурнага падраздзялення: цэх, аддзел, лабараторыя і іншыя).

3. Дадзены працоўны дагавор з'яўляецца (працоўным дагаворам па асноўным месцы працы), (працоўным дагаворам па сумяшчальніцтву).

4. Працоўны дагавор заключаецца на нявызначаны тэрмін, на вызначаны тэрмін, на час выканання пэўнай работы, на час выканання абавязкаў работніка, што часова адсутнічае і за якім у адпаведнасці з Працоўным кодэксам Рэспублікі Беларусь захоўваецца месца працы; на час выканання сезонных работ тэрмінам да двух месяцаў.

5. Працоўны дагавор заключаецца (з папярэднімі іспытамі, без іспытаў) _____

Тэрмін іспытаў _____ дзён _____ месяцаў.

6. Тэрмін дзеяння працоўнага дагавора _____ гадоў з «15.05.» 20__ г. па «01.01.» __ 20__ г.

7. Работнік мае права на:

7.1. працу як найбольш годны спосаб самасцвярджэння чалавека, а таксама на здароўе і бяспечныя ўмовы працы;

7.2.

8. Работнік абавязаны:

8.1. добрасумленна выконваць работу згодна з пералічанымі ў дадзеным пункце службовымі абавязкамі або службовай інструкцыяй, якая дадаецца, а для рабочых – канкрэтным зместам, аб'ёмам і парадкам выканання работ, патрабаваннямі да ўзроўню выканання норм і нармаваных заданняў.....

9. Наймальнік мае права:

10. Наймальнік абавязаны:

11. Работніку вызначаюцца наступныя ўмовы працы:

11.1. тарыфная стаўка (службовы аклад) у памеры _____ на дзень падпісання кантракту. У далейшым тарыфная стаўка (службовы аклад) змяняецца ў адпаведнасці з заканадаўствам аб працы, калектыўным дагаворам, пагадненнем ці па ўзгодненасці бакоў.

11.2. Надбаўка _____ (назваецца від надбаўкі) (у памеры)

11.3. Даплата _____ (назваецца від даплаты) (у памеры)

11.4. Прэмія _____ (назваюцца віды і паказчыкі прэміравання, памер прэмій, а таксама ўмовы, пры якіх прэмія змяншаецца ці не выплачваецца ў адпаведнасці з Палажэннем аб прэміраванні, якое дзейнічае ў Наймальніка).

11.5. Аднаразовая выплата на аздараўленне ў памеры _____

12. Заработная плата, прадугледжаная дадзеным працоўным дагаворам, выплачваецца Наймальнікам Работніку рэгулярна ў дні _____

13. Заработная плата выплачваецца ў грашовых адзінках Рэспублікі Беларусь.

14. Наймальнік вызначае Работніку ў адпаведнасці з заканадаўствам наступны рэжым працы і час адпачынку: ...

15. Дзеянне дадзенага працоўнага дагавора спыняецца: на падставе прычын, прадугледжаных артыкуламі 35, 38 Працоўнага кодэкса РБ на падставе дадатковых прычын, звязаных з некаторымі катэгорыямі работнікаў (артыкул 47 Працоўнага кодэкса).

16. Пры спыненні працоўнага дагавора Наймальнік выплачвае Работніку выхадную дапамогу ў выпадках і ў памеры, вызначаных Працоўным кодэксам Рэспублікі Беларусь і іншымі актамі заканадаўства, калектыўным дагаворам, пагадненнем.

17. Дадзены працоўны дагавор можа быць зменены толькі са згоды бакоў.

18. Пытанні, не прадугледжаныя дадзеным працоўным дагаворам, рэгулююцца заканадаўствам аб працы Рэспублікі Беларусь.

19. Дадзены працоўны дагавор складзены ў двух экзэмплярах, адзін захоўваецца ў Работніка, другі – у Наймальніка.

Наймальнік (подпіс)

Работнік (подпіс)

Дата «—»
(пячатка)

Заданне 1. Звярніце ўвагу на кампазіцыйнае і моўнае афармленне дагавора. Цікава ведаць: Пратакол – запазыч. з франц. мовы; адрас – запазыч. з польск. мовы; копія – ад лац. мноства, запас; дублікат – ад лац. – падвоены. Якое значэнне слоў копія і дублікат існуе ў сучаснай мове?

Афармленне знешніх афіцыйных дакументаў

= *Якіх тыпаў могуць быць пісьмы па змесце і прызначэнні?*

= *Што змяшчаеца ў пісьме-просьбе, пісьме-запрашэнні, пісьме-паведамленні (інфармацыйным), пісьме-падзяцы, пісьме-прапанове (аферта), пісьме-напамінку?*

= *Прачытайце ўзоры пісем. Звярніце ўвагу на моўныя клішэ.*

= *Прааналізуйце тэкст пісьма. Які фактычны матэрыял у ім з'яўляецца лішнім? Ці правільна напісаны адказ?*

Паважаныя! Я скончыў тры курсы дзённага аддзялення БДУІР і з 2008 года працую на Смаргонскім цагляным заводзе на пасадзе інжынера-праграміста і вучуся на завочным аддзяленні ўніверсітэта.

Прашу паведаміць, на якіх умовах магчымы перавод на факультэт міжнародных адносін з тэхнічнага ВНУ. Якія прадметы патрэбна даздаваць? Якія дакументы неабходныя для пераводу?

Адказ: Перавод на факультэт міжнародных адносін магчымы толькі з факультэтаў і аддзяленняў міжнародных адносін дзяржаўных універсітэтаў. Пытанне аб пераводзе вырашаецца персанальна камісіяй па пераводах, якая працуе ў другой палове чэрвеня кожны год. Студэнты тэхнічных ВНУ могуць паступіць на факультэт міжнародных адносін толькі на агульных асновах на першы курс.

Заданне 1. Складзіце варыянты пісьма-запыту і пісьма-адказу.

Моўныя клішэ пісем-просьб:

Звяртаемся (да Вас) з просьбай...

Прашу (просім) Вас...

Паведаміце, калі ласка...

Калі афіцыйнае пісьмо з'яўляецца адказам на паведамленне, атрыманае ад якой-небудзь арганізацыі, ці змяшчае інфармацыю, звязаную з перагаворамі, якія адбыліся раней, яно павінна пачынацца з адпаведнай адсылкі:

- *У адпаведнасці з нашай дамоўленасцю...*

- *Спасылаючыся на Ваша пісьмо (Ваш факс, Ваш запыт) ад...*

Прыкладныя ўзоры пісем-просьб:

1. На жаль, намі не атрыманы Вашы прапановы па далейшым супрацоўніцтве, што абцяжарвае нашу падрыхтоўку да перагавораў. Просім паведаміць арыенціровачны аб'ём абарачэння паміж нашымі прадпрыемствамі на бліжэйшыя тры гады.

2. На аснове нашай тэлефоннай размовы 15.03.11 накіроўваем нашы прапановы аб пастаўках Вашаму прадпрыемству канцылярскіх тавараў. Просьба ў двухтыднёвы тэрмін разгледзець нашы прапановы і даць адказ.

Моўныя клішэ просьбы-паведамлення:

Нам прыемна паведаміць, што...

Уведамляем (інфармуем) Вас аб тым, што...

Даводзім да Вашага ведама, што...

З удзячнасцю паведамляем...

У адказ на Ваша пісьмо (на Ваш факс)...

У дадатак да нашага пісьма паведамляем...

Узоры пісем-паведамленняў:

1. Даводзім да Вашага ведама, што апошні тэрмін аплаты прадстаўленых Вам фірмай паслуг – 1 сакавіка. Па заканчэнні гэтага тэрміну мы будзем вымушаны падаць на Вас іск у судовыя інстанцыі.

2. У адказ на Ваш факс ад 15.10. 2011 паведамляем, што наша дэлегацыя выязджае для азнаямлення з Вашым прадпрыемствам 15.11.2011.

3. У дапаўненне да тэлефоннай размовы, якая адбылася 17.03.2011 г. паведамляем, што згодны знізіць тарыф на аўтамабільныя перавозкі на 5 %

Калі ў пісьме змяшчаецца адмова у просьбе, то ў ім спачатку паўтараецца непасрэдна сама просьба, потым патрэбна абгрунтаванне адмовы. **Напрыклад:** Мы атрымалі Ваша пісьмо з просьбай аб уключэнні Вашага рукапісу ў тэматычны план нашага выдавецтва. Па ацэнцы рэцэнзента, з якой рэдакцыя згодна, рукапіс напісаны не ў адпаведнасці з заяўленай тэмай і змяшчае вялікую колькасць фактычных памылак. У такім выглядзе рукапіс не можа быць прыняты да выдання. Мы вяртаем яго Вам разам з рэцэнзіяй і заключэннем рэдактара.

У **пісьме-запрашэнні** змяшчаецца запрашэнне на якое-небудзь афіцыйнае мерапрыемства (урачыстасць).

Моўныя клішэ пісьма-запрашэння: Запрашаем Вас (маем гонар запрасіць Вас) наведаць... (прыняць удзел у...); Мы будзем вам удзячны, калі Вы зможаце наведаць...

Узор пісьма-запрашэння:

Паважаны _____

Рэктарат Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта ў сувязі з 80-годдзем заснавання БДУ запрашае Вас прыняць удзел ва ўрачыстым сходзе, прысвечаным гэтай даце.

Сход адбудзецца ў актавай зале ўніверсітэта 28 сакавіка ў 15.00.

Уваход па запрашальных білетах.

Рэктарат БДУ

У **пісьме-падзяцы** выражаецца падзяка за якія-небудзь дзеянні партнёраў, якія знайшлі адлюстраванне ў рабоце фірмы (прадпрыемства, установы). **Моўныя клішэ пісьма-падзякі:** Дзякуем (Вам); Выказваем падзяку за ваша пісьмо (ваша запрашэнне) ад.. і паведамляем, што...; Мы атрымалі Ваш факс (пісьмо) ад.., за які (-ое) дзякуем Вам (удзячныя) Вам.

Узоры пісем-падзяк:

1. Шчыра дзякуем Вам за каштоўную інфармацыю адносна маркетынгу нашых тавараў. Гатовы аказаць Вам аналагічную паслугу.
2. Мы ўдзячны Вам за прысланае запрашэнне прыняць удзел у ярмарцы. Наша прадстаўніцтва ў Кракаве абавязкова наладзіць кантакт з Вамі ў бліжэйшы час адносна ўмоў удзелу нашай фірмы ў ярмарцы.
3. Дзякуем Вашай фірме за аказаную нашай дэлегацыі гасціннасць. Культурная праграма была цудоўнай. Чакаем сустрэчнага візіту.

Заданне 2. Выкарыстоўваючы моўныя клішэ і ўзоры пісем-просьб, пісем-падзяк, пісем-паведамленняў, пісем-запрашэнняў, складзіце сказы.

V. Матэрыялы для самастойнай работы

Заданне 1. а) Укажыце, якія дакументы неабходна напісаць у наступных сітуацыях:

Вы атрымалі ў часовае выкарыстанне тэхніку.

Вам неабходна датэрмінова здаць экзамены.

Вы хочаце перавесціся з аднаго аддзялення на другое.

На час летняй практыкі вы бераце на кафедры персанальны камп'ютар.

Вы спазніліся на заняткі.

Вы атрымалі відэафільм для правядзення студэнцкага вечара.

б) Дапішыце дакумент. **Выпраўце** граматычныя і пунктуацыйныя **памылкі**.

Паважаныя супрацоўнікі, кіраўніцтва, студэнты, усе, хто мае гонар працаваць і вучыцца ў БГУІРЫ

Віншуем Вас з пачаткам навучальнага года. Жадаем Вам надхнення і задору, бадзёрасці і радасці, асалоды ад працы. Студэнты паглынайце веды з апетытам. Выкладчыкі, абуджайце апетыт да ведаў у студэнтаў. Вучыцеся паспяхова для таго каб заняць ганаровае месца ў радах духоўна-інтэлектуальнай эліты чалавецтва.

Заданне 2. З якіх афіцыйных папер маглі б быць узяты наступныя выразы?

Давяраю атрымаць, справаздача прыкладаецца, даводзім да вашага ведама, задаволіць просьбу, з мэтай паляпшэння, ускласці абавязкі, выявіць умовы, пасля заканчэння школы, патрэбна правесці пасяджэнне, дамовіліся.

Заданне 3. Як выказаць значэнне дзеяння: адказнасць..., аналіз..., прагноз..., улік...?

Заданне 4. Звярніце ўвагу на спецыфіку беларускамоўных сінтаксічных канструкцый у параўнанні з рускамоўнымі. Знайдзіце і **выпраўце памылкі**.

у адпаведнасці з законам	согласно (по закону)
створаны па ўзору	создан по образцу
пісаць па адрасе	писать по адресу
мець рацыянальнасць	быть правым
кіраўнік спраў	управляющий делами
з нагоды свята	по случаю праздника
вялікі памерам	большой по размеру
параўнальна з чым	в сравнении с чем
з прычыны адсутнасці	по причине отсутствия
загадчык кафедры	заведующий кафедрой
з прычыны недахопу часу	ввиду недостатка времени
па прыняцці рашэння	по принятии решения
па зыходжанні тэрмінаў дагавароў	по истечении срока

Заданне 5. Выпраўце лексічныя і граматычныя памылкі:

1. Выйшаўшы з універсітэта інжынерамі, шляхі сяброў разышліся.
2. Забараняецца прыносіць у камп'ютарны клас і карыстацца пабочнымі носьбітамі інфармацыі (дыскеты, кампакт-дыскі і г. д.).
3. Неабходна звярнуць увагу і занесці ў пратакол усе выяўленыя выпадкі парушэння ўстаноўленых правіл.
4. Яго гуманнасць і чалавекалюбства вядомыя ўсім.
5. Выбірае стратэгію з некалькі магчымых альтэрнатыўных варыянтаў.

Заданне 6. Перакладзіце наступныя прыметнікі на беларускую мову. Уявіце сябе дырэктарам фірмы. Дайце характарыстыку на вашага супрацоўніка.

Тактичный, сердечный, отзывчивый, умный, способный, старательный, ленивый, гениальный, талантливый, находчивый, бескорыстный, серьезный, смелый, прилежный, работоспособный, честный, скромный, любознательный, интеллигентный, гуманный, грубый, злой, злопамятный, мстительный, ограниченный, корыстолюбивый, заносчивый, себялюбивый, малодушный, неряшливый, жадный, аккуратный, легкомысленный, завистливый, вежливый, волевой, практичный, уверенный, творческий.

Заданне 7. Прачытайце дакумент. Выпраўце памылкі.

Васілеўская Алена Максімаўна Асабістыя дадзеныя	25 лістапада 1990 года ў г. Мінску Не замужам. Грамадзянка Рэспублікі Беларусь. Дамашні тэлефон: Мабільны тэлефон: E-mail
Мэта	Атрыманне пасады інжынера-праграміста

Адукацыя	Вышэйшая. У ... г. закончыла БДУІР, факультэт камп'ютарнага праектавання.
Вопыт работы	Адсутнічае
Прафесійныя навыкі	Валоданне англійскай і нямецкай мовамі, веданне ПК і пакета праграм Microsoft Office.
Якасці асобы	Таварыская, добрасумленная, адказная, ініцыятыўная
Захапленні	Тэатр, спорт

Заданне 8. Вам патрэбна паведаміць аб Дні факультэта – напішыце аб'яву: 1) у афіцыйным стылі; 2) у выглядзе паведамлення свайму сябру; 3) у выглядзе запрашэння, прызначанага выкладчыку.

Заданне 9. Прачытайце тэксты. Вызначце стыль і жанр тэкстаў. Аргументуйце адказ. Адзначце лексічныя, марфалагічныя і сінтаксічныя асаблівасці, характэрныя для функцыянальнага стылю ў кожным тэксце.

Тэкст 1. Наборы сістэмнай логікі для ноўтбукаў звычайна не ўяўляюць вялікай цікавасці для спажываўца: пры куплі партатыўных камп'ютараў асноўная ўвага ўдзяляецца працэсару, а выбар сумеснага набору мікрасхем застаецца за вытворцам. Да таго ж у сілу разнастайных прычын далёка не ўсе магчымасці заўсёды і ў поўнай меры выкарыстоўваюцца канструктарамі ноўтбукаў. Напрыклад, у пераважнай большасці партатыўных машын не задзейнічана падтрымка RAID-масіваў – проста ў сілу таго, што ў іх устанаўліваецца адзін цвёрды дыск. Тым не менш карысна мець уяўленне аб магчымасцях мабільнай логікі, па якіх яны ўшчыльную набліжаюцца да дысктопных версій.

Тэкст 2. Тысячамі дарог і ў розных кірунках збягае вясною снеговая вада. Як многа гэтых дарог і якія разнастайныя яны ў сваім руху і ў сіле свайго імкнення! Ёсць нейкія заваблівыя чары, паэзія і хараство ў гэтых дарогах-ручayah, што пракладаюць пуціны вясне і адноўленаму жыццю на зямлі, у іх мітуслівым бегу і залівістым бульканні, у вясёлым гомане і ў грозным шуме. Маленькія, кволья, ледзь заметныя ўпачатку, струменняцца яны па твары зямлі. І колькі перашкод, колькі нечаканасцей у іх падарожжы! Тысячамі дарог і ў розных кірунках ідуць і людзі, шукаючы сабе прастору і ўсяго таго, што называюць яны сваёю радасцю і шчасцем (Я. Колас).

Тэкст 3. Агульны ўзор зместу суправаджальнага пісьма

	Ваш адрас Ваш тэлефон Дата
Імя кантактнай асобы Найменне пасады Кампанія Адрас Паважаны /ая _____	
Адразу растлумачце, чаму ваша кваліфікацыя і вопыт робяць Вас лепшым прэтэндэнтам на пасаду. Першы параграф павінен быць лаканічным, пераканаўчым і ўражвальным.	
Падрабязна ўкажыце, што карыснага Вы маглі б зрабіць для кампаніі. Растлумачце, якую карысць можа атрымаць фірма з Вашых прафесійных якасцей. Памятайце, што пісьмо павінна быць кароткім.	
Выкажыце сваю зацікаўленасць у карпарацыі. Тонка раскрыйце сваю інфармаванасць аб гэтай фірме.	
У заключным параграфі патрэбна папрасіць, каб Вам назначылі дату суб'яседавання. Укажыце свой тэлефонны нумар і час, калі з Вамі можна звязацца. Можца адзначыць, што самі патэлефануеце (для таго каб дамовіцца аб суб'яседаванні ў зручны для вас абодвух час у бліжэйшыя некалькі дзён).	
	Шчыра Ваш Ваша поўнае імя
дадаецца рэзюмэ	

Тэкст 4. Што гэта за чалавек беларус? Што гэта за народ? Гэта задача амаль невырашальная. Як і паўсюль, ёсць сярод беларусаў мяшчане і падзвіжнікі, лайдакі і працаўнікі, «малюскі» і героі, дурні і мудрацы. І кожны паступае адпаведна свайму характару, і мудрыя разважаюць мудра і па-свойму, а дурні – як паўсюль. Так што не трэба абагульненняў. Аднак, многа паездзіўшы па рэспубліцы, перазнаёміўшыся з тысячамі людзей, я асмелюся назваць некаторыя досыць тыповыя рысы, уласцівыя беларускаму народнаму характару... (У. Караткевіч).

Тэкст 5. Шумлівы лес – падручнік роднай мовы. Тут дрэвы, як назоўнікі стаяць, А птушкі ўтвараюць дзеясловы – пяюць і свішчуць, звоняць і крычаць (В. Гардзей).

Заданне 10. Карыстаючыся табліцай стыляў, складзіце невялікія тэксты на зададзеныя тэмы: матэматычны аналіз, азёры Беларусі, у вёсцы летам. Назавіце стылявыя рысы і моўныя сродкі сваіх тэкстаў.

Падбярыце два тэксты (урыўкі), якія адносяцца да навуковага і афіцыйна-справавога стылю; супастаўце іх, вызначце агульныя і дыферэнцаваныя прыметы (лексічныя, марфалагічныя, сінтаксічныя).

Табліца стыляў маўлення

Сфера выкарыстання	Задачы маўлення	Стылявыя асаблівасці	Моўныя адметнасці	Асноўныя віды пісьмовых прадуктаў
НАВУКОВЫ				
Навука і тэхніка, вучэбны працэс	Растлумачыць прычыны з'яў, перадаць агульныя прыметы прадмета	Доказнасць, дакладнасць, лагічнасць, аб'ектыўнасць, абстрактнасць, безэмацыянальнасць	Словы з абстрактным значэннем, навуковыя тэрміны	Кнігі на навуковыя тэмы, артыкулы, навуковыя дыспуты
ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫ				
Грамадскае жыццё, палітыка	Інфармацыйна ўздзейнічаць на людзей, растлумачваць грамадска-палітычныя пытанні	Страснасць, палыміяснасць, даходлівасць, натуральнасць	Пабуджальныя, клічныя сказы, рытарычныя пытанні, паўторы, разгорнутыя звароты	Газетныя, і часопісныя артыкулы, выступленні, лекцыі на грамадска-палітычныя тэмы
АФИЦЫЙНА-СПРАВАВЫ				
Афіцыйныя зносіны	Паведаміць звесткі, якія маюць практычнае значэнне для ўсіх, даць дакладныя ўказанні	Стандартнасць, афіцыйнасць, сухасць маўлення	Стандартныя словы і выразы, мова афіцыйных папер	Службовыя паперы, дагаворы, законы
ГУТАРКОВЫ				
Быт, сямейныя, сяброўскія зносіны	Абмен думкамі, інфармацыяй	Непасрэднасць, нязмушанасць, натуральнасць	Словы з ацэначным значэннем, прастамоўныя словы	Гутаркі (дыялог), запіскі
МАСТАЦКІ				
Мова мастацкай літаратуры	Эстэтычнае ўздзеянне на духоўны свет чалавека	Мастацкая вобразнасць, эмацыянальнасць, ацэначнасць, канкрэтнасць	Разнастайнасць стылістычных сродкаў (сказы з параўнальнымі зваротамі, аднароднымі членамі і інш.).	Апавяданні, апавесці, раманы, і інш.

Заданне 11. Складзіце па адным прыкладзе распарадкага, арганізацыйнага, арганізацыйна-распарадкага і інфармацыйна-даведачнага дакумента.

Назавіце асноўныя адрозненні паміж гэтымі дакументамі.

Заданне 12. Напішыце заяву з просьбай: а) паслаць на практыку ў той раён, дзе жывуць вашы бацькі; б) дазволіць вам датэрмінова здаць залікова-экзаменацыйную сесію. Укажыце неабходныя для заявы рэквізіты.

Заданне 13. Напішыце справаздачу пра выкананне грамадскага даручэння.

Заданне 14. Адкажыце, чаму ў некаторых аўтабіяграфіях з'яўляецца нормай больш падрабязнае апісанне пэўных жыццёвых этапаў або разгорнутыя разважанні?

Заданне 15. Падрыхтуйце тэксты афіцыйнага (дагавор, ліст-напамінанне, даведка і інш.) стылю, выкарыстаўшы асобныя спецыяльныя словы і выразы.

Заданне 16. Напішыце афіцыйныя пісьмы: пра пастаўку камп'ютараў; прэтэнзію аб неаплаце за педагогічную практыку; пра запрашэнне на міжнародную канферэнцыю і інш.

Заданне 17. Падбярэце сінонімы да слоў і словазлучэнняў: таму што (афіцыйнае, мастацкае), скарга (афіцыйна-справавое, кніжнае), кіраўніцтва (агульнаўжывальнае, публіцыстычнае).

Заданне 18. Запоўніце пропускі ў табліцы.

Як пішацца	Тлумачэнне значэння
Вінчэстар	Запамінальнае прыстасаванне камп'ютара; цвёрды магнітны дыск
Менеджар	???
Правайдар	Арганізацыя, якая на платнай аснове забяспечвае сваім кліентам сувязь з сеткай Інтэрнэт, інфармацыйныя ці камунікацыйныя паслугі
Камп'ютар	???
Менеджмент	Форма кіравання прадпрыемствам ва ўмовах рыначнай эканомікі
Пэйджар	???

Заданне 19. Запішыце словы пад дыктоўку. Падбярэце да запазычаных слоў ўласнабеларускія сінонімы.

Дысплэй, плэер, маркетынг, дэзынфармаваць, сканер, штэмпель, квінтэсэнцыя, дыспансэр, прадпрымальнік, менеджмент, рэпетыцыйны, рэцэнзаваць, камп'ютар, база даных, дэлегуець, прынтар, агенцтва, уніфікацыя, праграмаванне, энергія, лазер, сертыфікат, штэмпель, сервер, сканіраваць (сканаваць), дамініраваць (дамінаваць), праграмаваць, мадэліраваць (мадэляваць), акселератар, акселерат, лодар, бізнес-план, бюджэт, аўкцыён, вэксаль, дэфіцыт, бізнесмен, ёгурт, фаўна, паблісіці, факсіміль, рададэндран, саіскальнік, абрэвіятура, працэсар, рэвізія, дэталі, лічбавы, паўтлусты курсіў, фармацыраванне, пэйджар, эксперыментальна даказаны, шырокамаштабны, афіцыйна-ўрачысты, афіцыйна прадстаўлены, адваротна прапарцыянальны, агульнаадукацыйны, агульнаначалавчы, адназначна зразумелы, адначасова дзеючы, заканадаўчы, за-

ходнееўрапейскі, жыццядзейнасць, густанаселены, вострадэфіцытны, вышэйпрыведзены, высокапрадукцыйны, кароткатэрміновы, кватэранаймальнік, канчаткова адрэдагаваны, канкурэнтаздольны, высокааўтарытэтны, ніжэйпералічаны.

Заданне 20. Раствлумачце правапіс наступных назоўнікаў:

пры Алене Кніга (Саладуха), пры Іване Кнізе (Саладусе), пры Янку Купалу, пры Алене Купала, пры Іване Лазовіку, дзякую Ірыне Лазовік, пры Івану Калядзе, пры Іне Калядзе, пры Алегу Пратасеню, пры Веры Пратасеня, з Іванам Калядой, з Інай Калядой, з Алегам Пратасенем, Верай Пратасеняй, Алябавічу Алесю, Алябавіч Алесі, няма Сыракомлі Васіля, няма Сыракомлі Жаны, жыць пад Барысавам, працаваць з Барысавым, пры мужчыну, імем (іменем), шасцюдзсяццю, двумастамі, абодвума мужчынамі, абедзвюма жанчынамі, апусцелая аўдыторыя, закранутае пытанне, узнятая праблема, вынесенае рашэнне, пацвердзіць, даследаванне, ліквідуемыя прадпрыемствы, разборлівы подпіс, вялікі дзякуй, узгадаць пра мінулае, горшы за гэты, па меркаваннях (каго-небудзь), прадстаўлены намі даклад, прапанаваная для абмеркавання тэма, прадпрыемства, узначаленае Садоўскім, упаўнаважаны, глыбокапаважаны, да пабачэння, на памяць.

Заданне 21. Прачытайце словы на рускай мове з правільным націскам. Перакладзіце словы на беларускую мову. Раствлумачце лексічнае значэнне слоў. Складзіце з імі словазлучэнні.

Прэамбула, прерогатыва, префектура, привилегия, презумпция, примитив, приоритет, приватный, превентивный, престиж, прикрепление, обеспечение, сосредоточение, намерение, мышление, приобретение, ведомостей, областей, отраслей, шрифтов, плейеров, ректоров, корректоров, бухгалтеров.

VI. Прыкладныя ўзоры афармлення некаторых дакументаў

№ 1

Аб'ява

10 сакавіка 2011 года ў 17.00 у актавай зале 1-га вучэбнага корпуса па вул. П. Броўкі, 6 адбудзецца сход членаў студэнцкага прафкама Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі».

Старшыня прафкама студэнтаў М. І. Паўлоўскі

№ 2

Дэкану факультэта інфармацыйных тэхналогій Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта прафесару Пятрову М. І.
Шынкарый Яніны Аляксандраўны,
студэнткі ІІІ курса групы 120110

Заява

Прашу дазволіць мне датэрмінова здаць зімовую залікова-экзаменацыйную сесію ў сувязі з тым, што ў час сесіі я павінна знаходзіцца на чарговым лячэнні.

Даведкі аб стане здароўя дадаюцца.

15.11.2011.

Шынкарый Я.А.

№ 3

Распіска

Я, Свірыдава Кацярына Цімафееўна, студэнтка ІV курса факультэта камп'ютарных сістэм і сетак установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі», 15 лістапада 2011 года атрымала ад каменданта вучэбнага корпуса па вул. Платонава, 41 Марыі Казіміраўны Мацвеевай 2 (два) новых абрусы і 2 (дзве) коўдры.

У вызначаны тэрмін атрыманае вярну на склад.

15.11.2011.

Свірыдава К.Ц.

№ 4

Даверанасць

Я, Міхайлаў Рыгор Раманавіч, студэнт II курса факультэта інфармацыйных тэхналогій Установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі», давяраю Астапенка Ганне Іванаўне (пашпарт ..., выдадзены Ленінскім РУУС г. Мінска 10.03. 2011 года) атрымаць на пошце пасылку, дасланую на маё імя.

15.03.2011.

Міхайлаў Р.Р.

Подпіс студэнта Міхайлава Р. Р. сведчу:

Дэкан факультэта інфармацыйных тэхналогій

В. П. Пятроў

15.03.2011

№ 5

Загад

15.03.2011

г. Мінск

Па кадравых пытаннях

Вызваліць Рамонак Зінаіду Астапаўну ад абавязкаў старшага бухгалтара з 17 красавіка 2011г. па яе ўласным жаданні.

Падстава: заява Рамонак З. А. ад 15.03.2011.

Начальнік упраўлення

Сакратар

Іваноў А. М.

Верабей А. Г.

15.03.2011

VII. ЛІТАРАТУРА

Выкарыстаная

1. Введенская, Л. А. Русский язык и культура речи : учебное пособие для вузов / Л.А. Введенская, Л.Г. Павлова, Е.Ю. Канаева. – Ростов Н / Д : Высшее образование, 2010. – 539 с.

2. Лапкоўская, А. М. Беларуская мова (прафесійная лексіка) / А. М. Лапкоўская. – Гродна : ГрДУ, 2009. – 271 с.

3. Ляшчынская, В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка / В. А. Ляшчынская. – Мінск : РІВШ БДУ, 2001. – 256 с.

4. Маршэўская, В.В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : практыкум / В. В. Маршэўская. – Гродна : ГрДУ, 2003. – 274 с.

5. Маршэўская, В.В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка ў сінтаксічным і стылістычным аспектах / В. В.Маршэўская. – Гродна : ГрДУ, 2000. – 116 с.

Рэкамендаваная

1. Абабурка, М. В. Параўнальная граматыка беларускай і рускай моў / М. В.Абабурка. – Мінск : Выш. шк., 1992. – 224 с.

2. Антанюк, Л. А. Беларуская навуковая тэрміналогія / Л. А.Антанюк. – Мінск : Навука і тэхніка, 1987. – 240 с.

3. Беларуская мова / пад агул. рэд. Е. М. Адамовіча, А. М. Клачко. – Мінск : Выш. шк. 1992. – 320 с.

4. Диденко, С. А. Деловые бумаги и особенности делового общения / С. А. Диденко, Л. В. Диденко. – Москва; Ростов-на-Дону : МарТ, 2005. – 127 с.

5. Іўчанкаў, В. І. Беларуская арфаграфія : апавяданні і гісторыі / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : Пачатковая школа, 2010. – 304 с.

6. Каўрус, А. А. Дакумент па-беларуску : справаводства, бухгалтэрыя, рыначная эканоміка; Мінск : Беларусь, 1994. – 160 с;

7. Колтунова, М. В. Деловое письмо: Что нужно знать составителю / М. В. Колтунова [2-е изд.] М. : Акад. нар. хоз-ва ; Дело, 1999. – 111 с.

8. Красней, В. П. Пошукі прынцыпаў і шляхоў распрацоўкі беларускай нацыянальнай тэрміналогіі на пачатку ХХ стагоддзя / В. П. Красней // Тэрміналагічны бюлетэнь. – Мінск, 1997. – Вып. 1. – С. 8–15.

9. Курс беларускай мовы / Л. І. Сямешка [і інш.]. – Мінск : Універсітэцкае, 1996. – 375 с.

10. Как написать деловое письмо в иностранную компанию – Москва : АстрельТверь; АСТ, 2006. – 751 с.

11. Лагутина, Т. М. Деловое письмо: виды деловых (служебных) писем, реквизиты (ГОСТ Р 6.30-2003); грамматические нормы и культура письменной речи / Т. М. Лагутина, Л.П. Щурко. – 3-е изд., переработанное и дополненное. – Москва, Санкт-Петербург: Герда, 2003. – 480 с.

12. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. А. Я. Баханькова. – Мінск : Навука і тэхніка, 1994. – 463 с.
13. Ляшчынская, В. А. Методыка выкладання беларускай мовы: вучэб. дапаможнік / В. А. Ляшчынская, З. У. Шведава. – Мінск : РІВШ, 2007. – 252 с.
14. Сучасная беларуская мова: вучэб. дапам. / Л. М. Грыгор'ева [і інш.]; пад агул. рэд. Л. М. Грыгор'евай. – Мінск : Выш. шк., 2006. – 559 с.
15. Старичёнок, В. Д. Большой лингвистический словарь / В.Д. Старичёнок. – Ростов н/Д : Феникс, 2008. – 811с.
16. Панеўчык, В. У. Састаўленне службовых дакументаў : Давед. дапаможнік / Беларус. дзярж. экан. ун-т. – Мінск : БДЭУ, 1995. – 36 с.
17. Юрэвіч, А. К. Стылістыка беларускай мовы : вучэб. дапам. – 2-е выд., перапрац. і дап. / А. К. Юрэвіч. – Мінск : Выш. шк., 1992. – 288 с.

Слоўнікі

1. Арашонкава, Г. У. Слоўнік цяжкасцей беларускай мовы / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова. – Мінск, 1987. – 210 с.
2. Баршчэўская, А. Л. Арфаграфічны слоўнік беларускай мовы / Аўт.-склад. А. Л. Баршчэўскі, Л. П. Баршчэўская. – 2-е выд. – Мінск : Радыёла-плюс, 2011. – 560 с.
3. Беларуская савецкая энцыклапедыя. У 12 т. – Мінск : БелСЭ, 1969–1975. – Т. 1–12.
4. Беларускі арфаграфічны слоўнік / НАН, Інстытут мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад. Л. П. Кунцэвіч, І. У. Кандраценя; пад рэд. А. А. Лукашанца. – 2-е выд., выпр. – Мінск : Беларуская навука, 2010. – 695 с.
5. Беларусь : энцыклапедычны даведнік. – Мінск : БелЭН, 1995. – 800 с.
6. Булыка, А. М. Слоўнік іншамоўных слоў. – Мінск : Нар. асвета, 1993. – 398 с.
7. Булыко, А. Н. Большой белорусско-русский словарь / Авт.-сост. А. Н. Булыко, Х. П. Булыко, Н. В. Полещук. – Минск : Попурри, 2011. – 624 с.
8. Сцяцко, П. У. Слоўнік лінвістычных тэрмінаў / П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк. – Мінск : Выш. шк., 1990. – 222 с.
9. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. У 5 т. – Мінск : БелЭН, 1977–1984.

Раздзел 2. Навуковы стыль. Асноўныя жанры

Тэма 1: Навуковы тэкст: структура і моўнае афармленне

Асноўныя паняцці: стылі мовы, навуковы стыль і яго падстылі, кампазіцыя навуковага тэксту, тэма, падтэма, мікратэма, апісанне, апавяданне, разважанне, лексіка-граматычныя і сінтаксічныя сродкі арганізацыі навуковага тэксту.

Тэарэтычны мінімум

Моўны стыль – разнавіднасць літаратурнай мовы, сукупнасць моўных сродкаў, ужыванне якіх залежыць ад мэта і зместу выказвання.

Навуковы стыль – сістэма моўных сродкаў, прызначаная для перадачы і захавання навуковых ведаў. У межах навуковага стылю выдзяляюць некалькі падстыляў: уласна навуковы, навукова-тэхнічны, навукова-вучэбны і навукова-папулярны. Некаторыя вучоныя дадаюць да гэтага спісу навукова-публіцыстычны і навукова-фантастычны. У апошнія гады далучыліся яшчэ два падстылі: навукова-інфарматыўны і навукова-даведачны.

Асноўная функцыя навуковага тэксту – данесці да чытача пэўную інфармацыю, а таксама аргументаваць вывады, даказаць навізну і каштоўнасць ідэі. Характэрнымі рысамі стылю з’яўляюцца: аб’ектыўнасць, акрэсленасць, лаканічнасць выкладу, інфармацыйная насычанасць, лагічнасць і дакладнасць пачынаючы інфармацыі, ужыванне тэрмінаў.

Структурнай адзінкай навуковай літаратуры, дзе адлюстроўваюцца яе характэрныя асаблівасці і адметныя рысы, з’яўляецца навуковы тэкст. **Тэкст** – гэта напісанае, надрукаванае або вуснае паведамленне зсэнсавай і структурнай завершанасцю. Па тэматычным прынцеце тэкст падзяляецца на наступныя кампаненты: тэма – падтэма – мікратэма. **Тэма** – гэта сутнасць выказвання, яго мэты, якая падказваецца сітуацыяй і кантэкстам. Тэкст заўсёды мае адну тэму, якая ў сваю чаргу складаецца з некалькіх асобных падтэм. У залежнасці ад спосабаў выкладу інфармацыі адрозніваюць тры тыпы тэкстаў: апавяданне, апісанне і разважанне.

Пытанні для самастойнай падрыхтоўкі:

1. Назавіце функцыянальныя стылі беларускай мовы і іх асноўныя асаблівасці [1, с. 29 – 62; 23, с. 150 – 192; 24, с. 96 – 126].
2. Ахарактарызуйце адрозненні тыпаў тэксту – апавядання, апісання і разважання [23, с. 42 – 56; 2, с. 43].
3. Што такое тэрмін і чаму стварэнне навуковага тэксту немагчыма без выкарыстання тэрміналогіі? [2, с. 35 – 37; 10, с. 23; 23, с. 172 – 174; 24, с. 106].
4. Назавіце сродкі сувязі сказаў, абзацаў, адрэзкаў тэксту [2, с. 45 – 47, 10, с. 28].
5. Чым адрозніваюцца ўласна навуковы і навукова-папулярны тэксты? Дзе яны выкарыстоўваюцца? [23, с. 176 – 178; 24, с. 106 – 107].

Практычныя заданні

Заданне 1. Прачытайце прыведзеныя ніжэй тэксты і назавіце стыль кожнага з іх. Вызначце, якія з прапанаваных характарыстык адпавядаюць гэтым тэкстам.

Дакладнасць, лагічнасць, лаканічнасць, інфармацыйная насычанасць, адназначнасць сцверджанняў, наяўнасць фармулёвак, паслядоўнасць выкладу інфармацыі, выкарыстанне тэрміналогіі, словы з эмацыйна-экспрэсіўнай афарбоўкай, стандартная форма афармлення, эмацыйнае ўздзеянне на чытача, экспрэсіўнасць, вобразнасць, прастамоўныя словы, канцылярскія штампы, шырокае выкарыстанне аддзеяслоўных назоўнікаў, прафесіяналізмы, жарганізмы, развітыя сказы з прамым парадкам слоў, грамадская актуальнасць інфармацыі, павышаная эмацыйнасць, выражаныя ацэначныя адносіны да факта інфармацыі, праблемнасць, фактаграфічнасць і дакументальнасць, агульнадаступнасць і зразумеласць моўных адзінак, клічныя і пыталыныя сказы, няпоўныя сказы, адваротны парадак слоў, іншамоўныя словы і выразы, пабочныя словы і словазлучэнні, апавед ад першай асобы.

1. Інтэрнэт (прамаўляецца [інтэрнэт]; англ. Internet) – сусветная сістэма аб'яднаных камп'ютарных сетак, пабудаваная на выкарыстанні пратакола IP і маршрутызацыі пакетаў даных. Інтэрнэт утварае глабальную інфармацыйную прастору, служыць фізічнай асновай для Сусветнага павуціння (World Wide Web (WWW) і мноства іншых сістэм (пратаколаў) перадачы даных.

Інтэрнэт складаецца са шматлікіх тысяч карпаратыўных, навуковых, урадавых і хатніх камп'ютарных сетак. Аб'яднанне сетак рознай архітэктуры стала магчыма дзякуючы пратаколу IP (англ. Internet Protocol) і прынцыпу маршрутызацыі пакетаў даных.

Пратакол IP быў спецыяльна створаны агнастычным у адносінах да фізічных каналаў сувязі. Гэта значыць, любая сістэма (сетка) перадачы лічбавых даных, правадная ці бесправадная, для якой існуе стандарт інкапсуляцыі ў яе IP-пакетаў, можа перадаваць і трафік. Агнастыцызм пратакола IP, у прыватнасці, азначае, што камп'ютар ці маршрутызатар павінен ведаць тып сетак, да якіх ён непасрэдна далучаны, і ўмець працаваць з гэтымі сеткамі; але не абавязаны (і ў большасці выпадкаў не можа) ведаць, якія сеткі знаходзяцца за маршрутызатарамі. На стыках сетак спецыяльныя маршрутызатары (праграмныя ці апаратныя) займаюцца аўтаматычным сартаваннем і перанакіраваннем пакетаў даных, зыходзячы з IP-адрасоў атрымальнікаў гэтых пакетаў (<http://ru.wikipedia.org>).

2. Мільёны людзей штодня наведваюць Інтэрнэт. Яны глядзяць там надвор'е, навіны, агляды, відэа, капіруюць файлы. Ды ці мала чаго ў сетцы робяць! І ўсё быццам бы выдатна... Аднак жа пасля працяглай працы ў сетцы пачынаеш разумець: не ўсё так гладка, як хацелася б. Што ўрэшце нам не падабаецца і ці можна гэта выправіць? Калі Вы жадаеце далучыцца да Сетки, Вы павінны зрабіць наладку абсталявання. Пажадана, каб усё гэта яшчэ і працавала. Вядома, можна заплаціць Васі Пупкіну, які прыедзе, «пашаманіць» над праграмамі і кампом, і пытанне вырашана. Асабіста ў мяне ёсць знаёмы, які наладзіў злучэнне па ADSL толькі праз 3 тыдні! І тое, яму знаёмы профі дапамог.

Калі Вы сядзіце на Dial-up, то старонкі ў Вас грузяцца, напэўна, з чарапашай хуткасцю. Аднак гэта можна трохі паправіць. Усталюйце Awan Browser. На ADSL я рэкамендую Safari for Windows ад Apple, які шуэтра грузіць старонкі на хуткасных злучэннях, валодае наймагутнейшай сістэмай кэшавання і сур'ёзна эканоміць трафік. Хоць галоўную праблему Інтэрнэту – жудаснаю колькасць графікі – не вырашыў яшчэ ніводзін браўзар.

Для працы з поштай раю ўсталяваць The Bee. «Ася» ў ім, праўда, не працуе, але для чытання пошты гэта прога ідэальная! І апошняе – вірусы. Тут без Касперскага не абысціся. Ёсць і нядрэнны аналаг – NOD32. Аднак Касперскі лепш прыстасаваны да віруснага асяроддзя, таму я аддаю перавагу менавіта гэтаму антывірусу. Файрволам я ніколі не карыстаўся. І без яго глюкаў хапае. (інтэрнэт-блог).

3. А вось вы ведаеце, як з'явіўся Інтэрнэт? Мне нядаўна мой тата распавядаў. Усё з таго пачалося, што трыццаць гадоў таму дзядзькі з Міністэрства абароны Амерыкі (ёсць там такое міністэрства) даручылі амерыканскім навукоўцам зрабіць вельмі надзейную сістэму абмену дадзенымі, гэта значыць усякімі там дакументамі. Вось з гэтага і пачаўся Інтэрнэт, які спачатку, праўда, зваўся так – APRANET. Тады Інтэрнэт складаўся з камп'ютараў (яны называліся серверамі), якія былі ўсякімі правадамі злучаны паміж сабой. Кожны з гэтых камп'ютараў не быў галоўным і не кіраваў усёй сістэмай, таму што ўсе яны як бы самастойна «дамаўляліся» паміж сабой. І калі трэба было перадаваць інфармацыю, то камп'ютар самастойна знаходзіў для яе «шлях». Аднак камп'ютары не навучыліся яшчэ размаўляць адзін з адным! Таму ўсе гэтыя словы і думкі ў камп'ютарах запісваюцца ў адмысловых ліках і нейкіх лікавых кодах, якія потым для людзей на экране перакладаюцца ў звыклыя нам словы і літары...

Потым, праз нейкі час, да Інтэрнэту (яго яшчэ часам завуць проста – Сетка) далучыліся розныя там даследчыя цэнтры і вышэйшыя навучальныя ўстановы Амерыкі (гэта навучальныя ўстановы, у якіх сталыя студэнты вучацца). Прафесары і студэнты гэтых навучальных устаноў сталі Інтэрнэт працоўваць яшчэ больш і ўкараняць розныя новыя тэхналогіі... (апавяданне).

4. У мэтах забеспячэння абароны інтарэсаў асобы, грамадства і дзяржавы ў інфармацыйнай сферы, стварэння ўмоў для далейшага развіцця нацыянальнага сегмента глабальнай камп'ютарнай сеткі Інтэрнэт, павышэння якасці і даступнасці інфармацыі, якая прадстаўляецца грамадзянам і юрыдычным асобам пра дзейнасць дзяржаўных органаў, іншых арганізацый і для інтэрнэт-паслуг:

1. Пастанавіць, што:

1.1. Рэспубліканскія органы дзяржаўнага кіравання, мясцовыя выканаўчыя і распарадчыя органы, іншыя дзяржаўныя органы і дзяржаўныя арганізацыі [...] абавязаны змяшчаць інфармацыю пра сваю дзейнасць у глабальнай камп'ютарнай сетцы Інтэрнэт (далей – Інтэрнэт) на афіцыйных сайтах гэтых дзяржаўных органаў і арганізацый або на адпаведных старонках афіцыйных сайтаў вышэйстаячых дзяржаўных органаў і арганізацый (далей – інтэрнэт-сайты).

(Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 1 лютага 2010 г. № 60 «Аб мерах па ўдасканаленні выкарыстання нацыянальнага сегмента сеткі Інтэрнэт»).

5. У 1984 годзе ў Інтэрнэце было ўсяго 1000 камп'ютараў. Ужо праз 16 гадоў іх лік стаў больш за 90 млн. Калі параўнаць хуткасць павелічэння колькасці карыстальнікаў радыё з Інтэрнэтам, то ўбачым такую карціну: колькасць «радыёкарыстальнікаў» складала 50 млн праз 38 гадоў пасля стварэння радыё; для дасягнення 50 млн карыстальнікаў Інтэрнэту спатрэбілася ўсяго 4 гады. Інтэрнэт паўстаў як сродак хуткага абмену інфармацыяй. Сёння гэта ўжо не проста сродак абмену, гэта СМІ, бізнэс, рэклама, інтэрнэт-банкінг і г. д. Для некаторых гэта віртуальнае жыццё, дзе можна мець зносіны з сябрамі (віртуальнымі ці сапраўднымі), праводзіць канферэнцыі, развіваць сваё хобі.

Існуе ўжо і сіндром інтэрнэт-залежнасці, у Кітаі нават адкрываюцца спецыялізаваныя клінікі ў межах нацыянальнай праграмы па барацьбе з інтэрнэт-залежнасцю. Псіхіятры кажуць, што адна з прычын узнікнення гэтай хваробы – сумнае жыццё. Вялікай колькасці людзей проста няма чаго рабіць, і яны суткі напалёт праводзяць у віртуальным свеце.

Нягледзячы на праблемы з інтэрнэт-залежнасцю, Інтэрнэт сапраўды можна лічыць галоўным навуковым дасягненнем ХХ стагоддзя, якое змяніла свет у лепшы бок. Сёння актыўней за ўсё развіваецца інтэрнэт-маркетынг. Інтэрнэт-маркетынг упершыню з'явіўся напачатку 1990-х гадоў, калі тэкставыя сайты пачалі змяшчаць інфармацыю пра тавары. Цяпер ідзе гандаль не толькі інфармацыйнымі прадуктамі, а рэальнымі таварамі, інфармацыйнай прасторай, праграмнымі прадуктамі, бізнэс-мадэлямі і да т.п. (інтэрнэт-часопіс).

Заданне 2. Перакладзіце тэкст на беларускую мову. Размяркуйце падкрэсленыя словы і выразы па наступных групам:

1) абстрактныя назоўнікі, 2) назоўнікі роднага склону, звязаныя шляхам «нанізвання», 3) аддзеяслоўныя назоўнікі, 4) прыметнікі і дзеепрыметнікі ў складзе тэрміналагічных спалучэнняў, 5) указальныя займеннікі, 6) зваротныя дзеясловы.

Когда выключаеце лампу в электрическую розетку, вы используете то электричество, которое выработала электростанция. Последняя может быть расположена на дамбе или реке или получать энергию от другого источника – например, атомной электростанции. Чаще всего, однако, используют процесс сжигания угля или природного газа. Направление, в котором текут электроны, меняется 100 раз в секунду, т.е. они совершают однонаправленное движение 50 раз в секунду. Такое изменение потока электронов называется постоянным током.

Изменение направления тока с возвращением к первоначальному направлению представляет собой цикл, или период. Количество таких периодов переменного тока в секунду называется частотой и измеряется в специальных единицах – герцах (Гц). В странах Европы используется частота, равная 50 Гц, а в Северной Америке – 60 Гц, т.е. электроны меняют направление своего движения 120 раз в секунду.

Электричество, вырабатываемое гидроэлектростанцией, получается при вращении водой турбины с намотанным проводом внутри гигантского магнита. Одно из свойств взаимодействия проводников и магнитов состоит в том, что в присутствии магнита при движении проводника, в последнем возникает наведённый поток электронов. Сначала эти электроны двигаются в одном направлении, а потом, когда петля проводника поворачивается на 180 градусов, магнит заставляет электроны идти в обратном направлении. Подобное вращение и создаёт электрический ток [12].

Заданне 3. У тэксце (гл. Дадатак 1) знайдзіце тэрміны і дайце ім азначэнне. Да якой тэрмінасістэмы яны адносяцца?

Заданне 4. Перакладзіце тэкст на беларускую мову (гл. Дадатак 2). Дайце яму назву. Назавіце падстыль, вызначце яго моўныя асаблівасці.

Заданне 5. Прааналізуйце тэкст на выбар (гл. Дадатак 1) па наступных параметрах:

1. Вызначце падстыль навуковага тэксту. Назавіце яго характэрныя рысы.
2. Назавіце тэму і асноўныя падтэмы тэксту.
3. Вызначце тып тэксту (апавяданне, апісанне, разважанне).
4. Дайце характарыстыку лексіка-граматычным сродкам арганізацыі тэксту.
5. Ахарактарызуйце сінтаксічныя асаблівасці тэксту (сказы па мэце выказвання, па структуры, аднародныя і адасобленыя члены сказа, устаўныя і далучальныя канструкцыі).
6. Вызначце сродкі сувязі на ўзроўні сказаў, абзацаў, адрэзкаў тэксту (лексічныя паўторы, указальныя і асабовыя займеннікі, пабочныя словы і інш).

Заданне 6. Падрыхтуйце паведамленне на адну з прыведзеных тэм. Які з тыпаў тэксту найбольш падыходзіць для раскрыцця сутнасці выбранай тэмы? Назавіце тэрміны, выкарыстаныя ў вашым дакладзе.

1. Інфармацыйныя тэхналогіі ў сучасным грамадстве.
2. Камп'ютарныя кнігі: перавагі і недахопы электроннай літаратуры.
3. Лазер: прынцып дзеяння і выкарыстанне ў вайскавай тэхніцы.
4. Гісторыя развіцця сатавай сувязі.
5. Ці ёсць межы развіцця і мініяцюрызацыі камп'ютараў?
6. Аўтарскае права і Інтэрнэт.
7. Магчымасці ПК і выкарыстанне праграмнага забеспячэння Microsoft Office.
8. Рэзервныя крыніцы атрымання энергіі.
9. Залежнасць ад камп'ютарнай рэальнасці.
10. Інтэрнэт як сродак зносін.

Тэма 2: Жанравая разнастайнасць навуковага стылю

Асноўныя паняцці: сцісканне (кампрэсія) тэксту, апушчэнне, сумяшчэнне, замяшчэнне, жанр, анатацыя, рэферат, тэзісы, рэзюмэ і іх віды, тэзісны план, моўныя клішэ, даведачна-бібліяграфічны апарат, цытата.

Тэарэтычны мінімум

У навуковым стылі можна выдзеліць наступныя жанравыя разнавіднасці:

- 1) уласна навуковы падстыль (артыкул ў навуковым часопісе, дысертцыя, манаграфія, даклад, курсавая і дыпломная работа і інш);
- 2) навукова-папулярны (нарыс, кніга, лекцыя, артыкул);
- 3) вучэбна-навуковы (падручнік, вучэбны і метадычны дапаможнік, праграма, лекцыя, канспект, зборнік задач і практыкаванняў, вучэбна-метадычны матэрыял);
- 4) навукова-справавы (тэхнічная дакументацыя: кантракт і інструкцыя для прадпрыемстваў, звесткі пра іспыты і аналізы, формулы вынаходстваў і рэфераты і г.д.);
- 5) навукова-інфарматыўны (рэферат, анатацыя, патэнтнае апісанне, тэзісы, канспект і інш);
- 6) навукова-даведачны (слоўнік, даведнік, каталог).

Анатацыя – гэта максімальна сцінутая характарыстыка першакрыніцы, якая мае выключна інфармацыйнае значэнне. Вылучаюць віды анатацый: інфарматыўная, індикатыўная і бібліятэчная карткі; даведачная і рэкамендацыйная анатацыя; агульная і спецыялізаваная і інш.

Рэферат – сціслая інфармацыя, у якой раскрываюцца асноўныя палажэнні і вывады рэферыруемай крыніцы. Асноўная мэта – у кароткай форме перадаць змест і найбольш важную інфармацыю першакрыніцы, пры неабходнасці – даць агульную ацэнку асноўных палажэнняў. Як і анатацыя, рэферат можа быць інфарматыўным і індикатыўным; агульным і спецыялізаваным. Вылучаюць таксама бібліяграфічныя, рэфераты для навукова-папулярных часопісаў, вучэбныя; манаграфічныя, аглядныя і інш.

Тэзісы – каротка сфармуляваныя асноўныя палажэнні лекцыі, даклада, артыкула і пад. Тэзіс звычайна супадае з інфармацыйным цэнтрам. Па складу тэзісы падзяляюцца на тэзісы намінацыйнага ладу і тэзісы дзеяслоўнага ладу.

Рэзюмэ – сцінутыя вывады; некалькі выразных, дакладных сказаў, якія раскрываюць, на думку аўтара, самую сутнасць апісваемага аб'екта.

Рэцэнзія – артыкул, у якім даецца ўсебаковы аналіз і ацэнка навуковага твора.

Артыкул – навуковая праца, у якой выкладзены фактычныя звесткі і вынікі канкрэтнага навуковага даследавання, могуць падавацца спрэчныя палажэнні з мэтай абмеркавання іх у друку.

Манаграфія – навуковая праца, прысвечаная ўсебаковаму даследаванню адной тэмы, праблемы.

Даклад – публічнае паведамленне, разгорнутае асвятленне якой-небудзь тэмы.

Пытанні для самастойнай падрыхтоўкі

1. Што такое сцісканне (кампрэсія) тэксту? [2, с. 48 – 51].
2. У чым адрозненне спосабаў кампрэсіі – апушчэння, сумяшчэння і замяшчэння? [2, с. 48 – 51].
3. Назавіце асаблівасці тэзіснага плана ў параўнанні са звычайным планам тэксту. [10, с. 34].
4. Што называюць моўным клішэ? Прывядзіце прыклады. [2, с. 50, 53, 55; 10, с. 32].
5. З чаго складаецца даведачна-бібліяграфічны апарат? [2, с. 51 – 52].

Практычныя заданні

Заданне 1. Выкарыстоўваючы розныя спосабы кампрэсіі, скараціце аб'ём тэксту.

Усе рэчывы могуць існаваць у трох адрэгатных станах – цвёрдым, вадкім і газападобным. Чацвёртым адрэгатным станам рэчыва часта лічаць плазму. Пераходы паміж імі суправаджаюцца скачкападобнай зменай шэрагу фізічных уласцівасцей (шчыльнасці, цеплаправоднасці і інш.).

Адрэгатны стан залежыць ад фізічных умоў, у якіх знаходзіцца рэчыва. Існаванне ў рэчыва некалькіх адрэгатных станаў абумоўлена адрозненнямі ў цеплавым руху яго малекул (атамаў) і ў іх узаемадзеянні пры розных умовах.

Газ – адрэгатны стан рэчыва, у якім часціцы не злучаны ці вельмі слаба злучаны сіламі ўзаемадзеяння; кінетычная энергія цеплавога руху яго часціц (малекул, атамаў) значна пераўзыходзіць патэнцыйную энергію ўзаемадзеянняў паміж імі, таму часціцы рухаюцца амаль вольна, цалкам запаўняючы пасудзіну, у якой знаходзяцца, і прымаюць яе форму. Любое рэчыва можна перавесці ў газападобнае, змяняючы ціск і тэмпературу.

Вадкасць – адрэгатны стан рэчыва, прамежкавы паміж цвёрдым і газападобным. Для яе характэрна вялікая рухомасць часціц і малая вольная прастора паміж імі. Гэта прыводзіць да таго, што вадкасці захоўваюць свой аб'ём і прымаюць форму пасудзіны. У той жа час вадкасць валодае шэрагам спецыфічных уласцівасцей, адна з якіх – цякучасць.

У вадкасці малекулы размяшчаюцца вельмі блізка адна да адной. Таму шчыльнасць вадкасці значна больш за шчыльнасць газаў (пры звычайным ціску). Уласцівасці вадкасці ва ўсіх кірунках аднолькавыя (ізатропныя) за выключэннем вадкіх крышталяў.

Цвёрдыя целы – адрэгатны стан рэчыва, які характарызуецца стабільнасцю формы і характарам цеплавога руху атамаў. Гэты рух выклікае ваганні атамаў (ці іёнаў), з якіх складаецца цвёрдае цела. Амплітуда ваганняў звычайна малая ў параўнанні з міжатамнымі адлегласцямі.

Плазма – часткова ці цалкам іянізаваны газ, у якім шчыльнасці адмоўных і дадатных зарадаў аднолькавыя. Пры моцным награванні любое рэчыва выпараецца, ператвараецца ў газ. Калі павялічваць тэмпературу і далей, рэзка

ўзмацняецца працэс тэрмічнай іянізацыі. Малекулы газу пачнуць распадацца на атамы, якія затым ператвараюцца ў іёны. У стане плазмы знаходзіцца пераважная частка рэчыва Сусвету: зоркі, галактычныя туманнасці і міжзоркавае асяроддзе. Каля Зямлі плазма існуе ў выглядзе сонечнага ветра і іёнасферы. На паверхні Зямлі ў натуральных умовах плазма – рэдкі госць, які з'яўляецца толькі пры ўспышках маланак. [5]

Заданне 2. Напішыце інфарматыўную анатацыю і інфарматыўны рэферат на тэкст (гл. Дадатак 1) у адпаведнасці з прапанаванай структурай, выкарыстоўваючы прыведзеныя моўныя клішэ.

Структура анатацыі	Структура рэферата
1) характар арыгінала (навуковы артыкул, тэхнічнае апісанне, навукова-папулярная кніга і пад.); 2) яго будова (якія пытанні і ў якой паслядоўнасці разбіраюцца, да якіх вывадаў прыходзіць аўтар); 3) прызначэнне арыгінала (на каго разлічаны, які аб'ём, якасць выканання, актуальнасць і г.д.).	1) уступ (бібліяграфічнае апісанне крыніцы; вызначэнне характару, раскрыццё сэнсу артыкула); 2) апісанне або ўласна-рэфератыўная частка (змест асноўных пытанняў і праблем, закранутых у крыніцы, вынікі даследаванняў, указваецца колькасць табліц, ілюстрацый і інш.); 3) заключная частка (вывады аўтара, заўвагі рэферэнта аб значэнні, своечасовасці артыкула і інш.).

Моўныя стандарты (клішэ) для напісання анатацыі і рэферата:

Анатацыя	Рэферат
Артыкул прысвечаны пытанню (тэме, праблеме ...) Артыкул дае абагульненне (агляд, выклад, аналіз, апісанне ...) (чаго?) Аўтар ставіць (асвятляе) наступныя праблемы ..., закранае наступныя пытанні ..., засяроджвае ўвагу на праблемах... У артыкуле (кнізе, раздзеле ...) разглядаецца (абагульняецца ...) (што?), гаворыцца (пра што?), даецца ацэнка (аналіз, абагульненне) (чаго?), прадстаўлены пункт	Артыкул называецца (носіць назву, мае назву) Аналізуецца (даследуецца, асвятляецца ...) (што ?), праблема (якая?), даецца аналіз (чаго?) У даследаванні аўтар ставіць (асвятляе, падыходзіць, закранае) пытанні (праблемы) ... Гаворка ідзе (пра што ?) пра тое, што ... У артыкуле пададзены пункт гледжання на ... Падрабязна даследуецца (што?) Звяртаецца ўвага (на што?), даказваецца (што?) Падкрэсліваецца выключна важнае значэнне ...

гледжання (на што?) Артыкул (...) адрасаваны (каму?), можа быць выкарыстаны (кім?), уяўляе цікавасць (для каго?)	Асобна разглядаюцца пытанні (чаго?) (якія?) У заключэнні аўтар гаворыць (што?) (пра што?), у выніку робяцца высновы... Аўтар прыходзіць да вываду (заключэння ...), пераканаўча даказвае ..., прытрымліваецца пункту гледжання ..., крытыкуе ... і іншыя.

Заданне 3. Падрыхтуйце вучэбны рэферат на адну з прыведзеных тэм (гл. Дадатак 3). Звярніце ўвагу на афармленне тытульнага ліста і спіса выкарыстанай літаратуры (гл. Дадатак 4).

Заданне 4. Напішыце тэзісы прыведзенага тэксту. Рэзюміруйце сутнасць тэксту.

Вадкі азот знаходзіць сёння шырокае ўжыванне. Упершыню ён быў атрыманы яшчэ ў канцы мінулага стагоддзя. Але доўгія гады яму не надавалася належнай увагі. Хімікі ніяк не маглі абгрунтаваць магчымасць яго існавання. Здалела гэта зрабіць толькі квантавая механіка.

Дзякуючы чаму рэчыва пераходзіць з газападобнага стану ў вадкі? У газе часцінкі рэчыва рухаюцца незалежна адна ад адной. У вадкасі яны ўжо ўзаемазлучаныя. Якімі ж сіламі? Відавочна, не хімічнымі: валентнасці атамаў, якія складаюць малекулы, насычаны. Узаемасувязь малекул вадкасі абумоўлена электростатычнымі ўзаемадзеяннямі.

Вось, скажам, хларысты вадарод. Яго малекула ўтворана атамамі хлору і вадароду. Атам хлору мацней прыцягвае электроны, чым атам вадароду, і пара агульных электронаў, якая забяспечвае сувязь у малекуле, моцна зрушана да хлору. Гэты канец малекулы, куды ссунуўся электрон, набывае лішак адмоўнага зараду, а іншы канец – лішак дадатнага. Такія малекулы называюцца палярнымі. Калі дзве палярныя малекулы сустракаюцца, яны могуць сашчапіцца, узаемна прыцягваючыся рознайменна зараджанымі канцамі.

Зразумела, пры гэтым яны павінны рухацца досыць павольна адна ў адносінах да іншай, каб паспець наладзіць такі кантакт. Мера хуткасці руху малекул – тэмпература. Таму ясна, чаму газападобныя рэчывы становяцца вадкімі толькі пры астуджэнні да досыць нізкіх тэмператур. Але што рабіць з рэчывамі, малекулы якіх непалярныя? Напрыклад, з азотам? Яго малекула складаецца з двух зусім аднолькавых атамаў. І канцы яе, такім чынам, зараджаны аднолькава.

Рашэнне знойдзена ў квантавай механіцы. Дакладней, у адным з асноватворных яе правіл – прыцыпе нявызначанасці. Ён, у прыватнасці, абвясчае, як мы ўжо ведаем, што хуткасць і каардынату мікрачасцінкі нельга адначасова вызначыць з высокай дакладнасцю. Здабытак хібнасцяў у вызначэнні абедзвюх велічынь заўсёды застаецца большым за велічыню h .

Менавіта гэтыя суадносіны ніколі не дазваляюць электрону ў атаме знаходзіцца на адным месцы. Калі б такое месца для электрона існавала, гэта азначала б, што становішча часцінкі ў прасторы можа быць вызначана з высокай дакладнасцю. А тады для выканання прынцыпу нявызначанасці хуткасць электрона павінна была б узрастаць да неабмежавана высокіх значэнняў. Але гэта немагчыма. Абмежаванасць хуткасці і прадпісвае электрону «размазанасць» у прасторы, сталую зменлівасць яго месцазнаходжання ў любой малекуле.

Малекула азоту не з'яўляецца выключэннем з гэтага агульнага правіла. І паколькі электроны ссоўваюцца то да аднаго яе канца, то да іншага, перагружаны імі канец на імгненне набывае адмоўны зарад, а аголены – дадатны. Такой пераменлівай палярнасці цалкам хапае, каб малекулы азоту счাপляліся адна з адной пры досыць нізкай тэмпературы. Праўда, сілы чаплення вельмі слабыя: азот ператвараецца ў вадкасць пры вельмі глыбокім астуджэнні – да мінус 196°C.

Пасудзіна з вадкім азотам, такім чынам, дэманструе адно з найважных пачаткаў квантавай механікі – прынцып нявызначанасці [4].

Заданне 5. Аформіце прыведзеныя выразы ў выглядзе цытат, выкарыстоўваючы розныя схемы афармлення: 1) «П», – а. 2) А: «П». 3) «П, – а. – П». 4) «П, – а, – п». 5) «П [...]», – а.

1) Без дапытлівасці нармальнае развіццё чалавека немагчыма (Л. Ландау). 2) Лік ёсць сутнасць усіх рэчаў (Піфагор). 3) Думаць, што адкрыў важны факт, стамляцца ліхаманкавай смагай паведаміць пра яго і стрымліваць сябе днямі, тыднямі, гадамі, змагацца з самім сабой, імкнуцца разбурыць уласныя досведы і не аб'яўляць пра сваё адкрыццё, пакуль не вычарпаў усіх процілеглых гіпотэз, – так, гэта цяжкая задача (Л. Пастэр). 4) Атам ёсць цэлы сусвет, і ён такі ж складаны, як космас (К. Цыялкоўскі). 5) Працаваць – значыць думаць (А. Эйнштэйн).

Тэкст №1.1 Некаторыя факты пра адронны калайдар

Вялікі адронны калайдар (ВАК, англ. Large Hadron Collider) – найбольшы на сённяшні дзень паскаральнік зараджаных часцінак на сустрэчных пучках. Ён прызначаны для разгону пратонаў і цяжкіх іёнаў (іёнаў свінцу).

Пабудаваны ў навукова-даследчым цэнтры Еўрапейскага савета ядзерных даследаванняў. Дата запуску – 10.09.2008.

Струмень элементарных часцінак прайшоў увесь 27-кіламетровы тунэль, пабудаваны ў выглядзе круга. А значыць – устаноўка дзездольная, гэта зафіксавалі спецыяльныя прыборы. Навукоўцы плануюць разгнаць элементарныя часцінкі амаль да хуткасці святла і накіруюць адзін насустрач другому. Калі яны сутыкнуцца – адбудзецца ў шмат разоў паменшаны выбух, ад якога, па меркаванні шматлікіх даследчыкаў, узніклі Сусвет і Матэрыя. Некаторыя спецыялісты, аднак, лічаць, што пасля сутыкнення могуць з'явіцца чорныя дзіры.

Вялікім адронным калайдар названы ў сувязі са сваім памерам – 26,7 км, пры гэтым глыбіня размяшчэння – 100 метраў. «Адронным» ён названы таму, што паскарае пратоны і цяжкія іёны, якія з'яўляюцца адронамі. Дваццаць два кіламетры кальца – магутныя звышправодныя магніты, яны ўтрымліваюць пучок цяжкіх часцінак і працуюць пры тэмпературы 271 градус ніжэй за нуль па Цэльсію (блізка да абсалютнага нуля).

ВАК з'яўляецца самай маштабнай навуковай прыладай, якую стварыў чалавек і, як не парадасальна, прызначаны для даследавання часцінак, меншых за атам.

Пасля запуску ВАК на поўную магутнасць трыльёны пратонаў будуць здзяйсняць 11.245 поўных зваротаў у кальцы за адну секунду і рухацца з хуткасцю 99,99 % хуткасці святла. Калайдар здольны ажыццяўляць 600 000 000 сутыкненняў часцінак у секунду.

Пры сутыкненні двух пучкоў пратонаў вылучаецца цеплавая энергія, якая большая ў 100 000 разоў за тэмпературу ядра сонца, прычым дадзеная энергія сканцэнтравана на вельмі маленькай прасторы. Сістэма астуджэння ВАК падтрымлівае тэмпературу мінус 271,3 градусы па Цэльсію.

Для даследавання створаны спецыяльныя прыборы, здольныя рэгістраваць рух часцінак з дакладнасцю да мільярднай долі секунды і вызначаць іх месцазнаходжанне да мільённай долі метра.

Дадзеныя, атрыманыя ў выніку даследаванняў, будуць захоўвацца на 100 000 двухбаковых DVD-дысках кожны год працы паскаральніка. Дзясяткі тысяч камп'ютараў па ўсім свеце аб'яднаны ў адзіную сетку The Grid, якая будзе захоўваць і апрацоўваць атрыманую інфармацыю. [15]

Тэкст №1.2. Пра што раскажа інфрагук?

Жывёлам інфрагукавыя сігналы паведамляюць пра набліжэнне цунамі, землетрасенняў і іншых бедстваў. А расійскія навукоўцы імкнуцца зразумець, пра што інфрагук можа сказаць людзям.

Вучоныя Сібірскага фізіка-тэхнічнага інстытута пры Томскім

дзяржаўным універсітэце вывучалі інфрагукавы фон у горадзе Томску на працягу 2000 года. Яны засяродзілі сваю ўвагу на інфрагукавых шумах з частатамі ад 0,01 да 1,6 Герца. Гэтая частата адпавядае інфрагукам, якія ўзбуджаюцца невялікімі ляснымі пажарамі. Неабходныя вымярэнні навукоўцы выконвалі з дапамогай інфрагукаметрычнага комплексу, які ўключае два модулі ціску. Іх размясцілі на адлегласці 85 метраў адзін ад аднаго. Вымярэнні праводзілі на працягу 5 хвілін, затым пятнаццаціхвілінны перапынак – і зноў вымярэнні. Прааналізаваўшы атрыманыя вынікі, яны прыйшлі да высновы, што ўзровень інфрагукавага фону не сталы. Ён змяняецца і на працягу года, і на працягу сутак. У дзённы час ён узмацняецца, дасягаючы піка каля 11 гадзін у зімовы час і прыблізна ў 16 гадзін летам. Гэта значыць, найбольшага ўзроўню інфрагукавы фон дасягае падчас максімальнага прагрэву атмасферы. Раней аналагічныя даследаванні былі праведзены ў іншых рэгіёнах. Пры параўнанні вынікаў навукоўцы выявілі, што пры розных колькасных характарыстыках інфрагукавага фону, якасны ход сезонных змен супадае.

З пункту гледжання навукі, гэтая з'ява цікавая сама па сабе. Для нас жа гэта цікава тым, што атрыманыя вынікі можна выкарыстоўваць пры распрацоўцы метадаў і апаратуры для выяўлення натуральных і антрапагенных катастроф, якія ўзбуджаюць інфрагук. У тым ліку і для вызначэння месца лясных пажараў.

Свет поўны гукаў, але не ўсе яны чутныя чалавечаму вуху. Не ўспрымае яно і інфрагукі. У прыродзе крыніцай такіх гукаў могуць быць рухі паветраных мас, ваганні вады ў вялікім вадаёме ці біццё сэрца. Падае свой «голас» прамысловасць і транспарт. Але часам звыклы хор парушаецца катаклізмамі. Справа ў тым, што буры, цунамі, землятрасенні, ураганы, падводныя і падземныя выбухі, пажары, таксама генеруюць інфрагук. Ён добра распаўсюджваецца на вялікія адлегласці, таму можа быць прадвеснікам катастрофы. Вось медузы, здольныя ўспрымаць інфрагук, і, дзякуючы яму, адчуваюць шторм амаль за суткі, што дазваляе ім наперад схвацца на глыбіні. Магчыма гэта таму, што шторм генеруе інфрагукавую хвалю, якая рухаецца значна хутчэй за сваю крыніцу. Зараз, дзякуючы навукоўцам, і ў людзей ёсць магчымасць навучыцца «чытаць» інфрагукавыя пасланні. [17]

Тэкст № 1.3. Бесправдныя сэнсарныя сеткі

Мініяцюрызацыя электронных прылад прывяла да з'яўлення тэхналогіі бесправдных сэнсарных сетак, якія ўяўляюць сабой мноства датчыкаў, што збіраюць, апрацоўваюць інфармацыю і абменьваюцца ёй паміж сабой. Такая размеркаваная самаарганізаваная сістэма можа апынуцца надзвычай эфектыўнай для кантролю працоўнага стану механізмаў, экалагічнага маніторынгу і сістэм бяспекі, у тым ліку і ў справе прадухілення тэрарыстычных пагроз.

Развіццё бесправдных сэнсарных сетак у першую чаргу абмяжоўваецца праблемай энергасілкавання, асабліва востра гэтае пытанне паўстае ў тым выпадку, калі датчыкі ўкаранёны ўнутр доследных аб'ектаў і не могуць быць далучаны да электрасеткі. Найболей распаўсюджаным рашэннем гэтай праблемы

з'яўляецца выкарыстанне электрахімічных батарэй, аднак крыніцы сілкавання пакуль не ўражваюць прагрэсам па частцы мініяцюрызацыі, ёмістасці і экалагічнай бяспекі. Паколькі шматлікія бесправадныя сэнсарныя сеткі разлічаны на гады працы, неабходны іншыя рашэнні.

Атрыманне энергіі з навакольнага асяроддзя з'яўляецца найболей прывабным выйсцем са становішча. Гэта могуць быць сістэмы, якія назапашваюць энергію механічных, тэмпературных ці электрамагнітных ваганняў, але струмень энергіі, што паступае ад натуральных крыніц, малы – меншы за 1 мкВт/см^2 (гаворка тут не ідзе пра светлавае выпраменьванне, паколькі, як ужо гаварылася раней, датчыкі могуць быць ізаляванымі ад натуральнага святла). Таму ў выпадку сэнсарных сетак часта неабходна адмысловая крыніца зменнага поля, магутнасці якога дастаткова для бесправаднага сілкавання мноства выдаленых датчыкаў.

Нядаўна кітайскія навукоўцы распрацавалі магнітнаэлектрычную прыладу, здольную працяглы час (больш за 10 хвілін) назапашваць энергію ад зменнага магнітнага поля, ператвараць яе ў энергію батарэі кандэнсатараў, а затым вызваляць у выглядзе электрычнага імпульсу працягласцю парадку 1 с.

Крыніцай выпраменьвання з'яўляецца схаваны пад зямлю разам з антэнай генератар, які стварае ў месцы размяшчэння датчыкаў зменнае магнітнае поле. Пераўтварэнне энергіі магнітнага поля ў электростатычную энергію зараджаных кандэнсатараў ажыццяўляецца з дапамогай магнітнаэлектрычнага элемента. Магнітна-электрычны пераўтваральнік, прапанаваны кітайскімі навукоўцамі, можа сілкаваць сэнсар, які перадае інфармацыю на адлегласць 60–100 м з хуткасцю 250 кбіт/с. [16]

Тэст №1.4. Людзі – бесправадныя сеткі

Нечаканы прагноз нядаўна зрабілі спецыялісты Інстытута электронікі, сувязі і інфармацыйных тэхналогій Каралеўскага ўніверсітэта ў Белфасце (Вялікабрытанія): целы людзей могуць стаць асновай будучых камунікацыйных сетак за кошт мноства пераносных датчыкаў. Каманда даследчыкаў пад кіраўніцтвам Саймана Котана, якая распрацоўвае высакахуткасныя бесправадныя сеткі будучага пакалення, лічыць, што цела чалавека ідэальна падыходзіць на ролю прыёма-перадавальнай станцыі і можа стаць асновай для стварэння бесправадных сетак.

Такія аптымістычны прагноз быў зроблены пасля цікавага эксперыменту, праведзенага навукоўцамі з Універсітэта Карэі ў Сеуле. Нагадаю, што тады група даследчыкаў на чале з доктарам Лі Сан Хунам перадалі дадзеныя з хуткасцю 10 мегабіт у секунду праз руку чалавека паміж двума электродамі, змешчанымі ў скуры на адлегласці 30 сантыметраў.

Па меркаванні шматлікіх спецыялістаў, нізкачастотныя электрамагнітныя хвалі праходзяць праз скуру толькі з малаважным паслабленнем, асабліваці яе таксама абараняюць «сетку» ад вонкавага ўздзеяння. Таму ў якасці «інфармацыі» былі скарыстаны менавіта падобныя разнавіднасці хваляў.

У эксперыменце доктар Лі і калегі ўжылі досыць бяшкродныя для скуры

ализма, будучи обобщённой на все материальные объекты в природе, стала определяющей идеей всей квантовой физики. [13]

Тэкст №2.2

Американские исследователи из Университета Висконсина придумали устройство на основе микроскопических капель жидкости, которое размещается в обуви и помогает вырабатывать кинетическую энергию при беге или ходьбе, преобразовывая ее в электрический ток.

Ученые говорят, что в скором времени смогут использовать энергию, произведенную от бега и ходьбы, которой (пока теоретически) будет достаточно для питания лампочки, смартфона, мобильного телефона или даже ноутбука.

Но до сих пор все их придуманные в этом направлении гаджеты были слишком громоздкими или же вырабатывали недостаточное количество энергии для того, чтобы быть по-настоящему полезными.

Теперь инженеры Том Крупенкин и Эшли Тейлор говорят, что они придумали технологию, известную как «обратное электросмачивание», которая поможет производить при ходьбе целых 10 Вт энергии.

После тестирования различных жидкостей исследователи выбрали металлический сплав, названный галинстаном, который ныне используется в термометрах и является похожим на ртуть, но при этом неядовитым.

Ученые решили поместить в кроссовки два маленьких мешочка, наполненных жидкостью, которые и будут генерировать ток всякий раз, когда на них будут нажимать ноги при передвижении.

Теперь ученые думают над тем, как сделать так, чтобы выработанный ток передавался девайсам. Возможно, придется придумать специальный кабель или же установить беспроводной передатчик в пятки спортивной обуви. [20]

Тэкст №2.3

Самый маленький в мире компьютер размером 1 квадратный миллиметр, создали американские ученые для лечения глаукомы. Маленькая компьютерная система имплантируется в глаз человека для отслеживания давления в глазу.

Несмотря на то, что этот микрокомпьютер совсем небольшой по размеру, он сдерживает и отслеживает давление в глазу, при этом в нем содержится микропроцессор с ультранизким энергопотреблением, датчик давления, память, тонкая батарея, солнечная батарея и беспроводной радиоприемник с антенной, которая может передавать данные на внешнее считывающее устройство.

Так как радиоустройство не нуждается в настройке для того, чтобы найти правильную частоту, то оно может подсоединяться к беспроводной сети компьютеров.

Как считают ученые, подобные портативные гаджеты в будущем смогут отслеживать загрязнения, делать мониторинг структурной целостности даже внутри человеческого организма, выполнять наблюдения окружающей среды или контролировать практически любой объект.

На данный момент делается все возможное для того, чтобы запустить в массовое производство эти компьютерные системы третьего поколения, отли-

чающиеся уникальным дизайном и имплантируемые в глаз для отслеживания глаукомы, которая зачастую приводит к слепоте.

Новейшая система для проведения измерений включается каждые 15 минут и потребляет в среднем на 5,3 нановатт.

При этом для того, чтобы зарядить аккумулятор, необходимо его положить на солнце на 1,5 часа – зарядки хватит на две недели.

Рекорд занесён в Книгу рекордов Гиннеса. [18]

Тэкст №2.4

Состояние растительного покрова Земли удобно исследовать из космоса с помощью аппаратуры, установленной на спутниках. Обычно для этого спектральными методами измеряют отражение света земной растительностью.

Однако недавно появилась новая идея – использовать при дистанционном исследовании способность хлорофилла под действием солнечного света флуоресцировать на длине волны 662 – 669 нанометров. Между уровнем флуоресцентного излучения и фотосинтезом растений существует непосредственная связь. Сам же фотосинтез (образование органического вещества из углекислого газа и воды под воздействием света при участии хлорофилла) – основа жизнедеятельности растений.

Для того чтобы изучить особенности флуоресцентных изображений растительного покрова, болгарские исследователи разработали специальную биокамеру. В ней можно имитировать различные неблагоприятные воздействия, подобные тем, с которыми приходится сталкиваться растениям в их повседневной жизни: недостаток влаги, нарушение температурного режима, воздействие кислотных дождей.

Как оказалось, флуоресцентные картинки позволяют получать информацию о скорости фотосинтеза растений и пространственном распределении повреждения фотосинтетического аппарата задолго до видимых изменений растительных тканей. Это дает возможность вовремя обнаружить стрессовую ситуацию и принять соответствующие меры до наступления необратимых последствий. [6]

Тэкст №2.5

Накопители информации на магнитной ленте были когда-то огромным прорывом техники и технологии. И в наше время магнитные накопители применяются с целью хранения большого объема информации. Объемы информации постоянно увеличиваются. Поэтому ученые планируют применять в будущем устройства памяти, собранные на основе более мелких компонентов, чем сегодня. Для этой задачи вполне могут подойти наноконпоненты, из которых будут собираться запоминающие устройства будущего.

Перед работниками нанотехнологий сегодня стоят задачи большой сложности. Одной из них является проблема сбора наноустройств. Ведь его размеры требуют создания инструментов еще меньших по размеру, для того чтобы собрать эти компоненты между собой. В качестве решения было предложено обучить эти компоненты собираться в готовую деталь самим. Сегодня именно по

этому пути идут ученые сферы нанотехнологий при сборке новых мельчайших устройств.

Технику сбора мельчайших частиц пришлось взять у природы. Аналогичный принцип происходит при росте листьев растений. В результате, работники исследовательских центров смогли создать технологию, которая позволяет наносить магнитные молекулы на поверхность нанотрубки. Молекулы наносятся только в тех местах, где это нужно.

Отличительной особенностью данного способа производства является тот факт, что твердые материалы в процессе производства не применяются. Используются только углеродные нанотрубки, на которые наносятся тербий – материал с магнитными свойствами, редкоземельный элемент. Тербий имеет высокую чувствительность к магнитному полю. Информация относительно ориентации полей хорошо передается по трубке. Ученые продемонстрировали способность взаимодействовать с помощью электрических сигналов с отдельными магнитными молекулами. И этот факт открывает новые перспективы в спинтронике.

Однако у данного нововведения есть границы в использовании. Данная техника сегодня работает только при низких температурах: минус 272 градуса по Цельсию. Теперь перед учеными стоит новая задача – повышение рабочей температуры компонента. [22]

Тэкст №2.6

Разработчики из исследовательского центра Microsoft и университета Карнеги – Меллона вместе работают над созданием специального устройства, которое проецирует интерфейс непосредственно на кожу руки.

Ученые объединили мини-проектор, который создает меняющийся дисплей, со сложным датчиком, передающий сигнал того, какая часть ваших рук в настоящее время задействована.

Таким образом, необычный нательный гаджет может решить проблему постоянно уменьшающихся экранов гаджетов для оптимизации места.

Исследователи показывают, как интересное устройство может быть использовано для управления аудиоустройствами, такой простой игрой, как Tetris, осуществления телефонных звонков и простой навигации по браузерам. Ученые делают прогноз: подобные системы будут использоваться уже в течение следующих пяти лет.

Гаджет эффективно превращает вашу руку в сенсорную поверхность, подбирая различные ультразвуковые звуки при нажатии на различные области.

Различные места кожи акустически отличаются из-за плотности костной ткани и фильтрационного эффекта от мягких тканей и суставов. В ходе исследования группа ученых использовала программное обеспечение, которое соответствует звуковой частоте для конкретного участка кожи.

Двадцать добровольцев, которые протестировали систему, отметили, что им было довольно легко ею управлять, так как она продолжает хорошо работать, когда пользователь идет и даже бежит. [19]

Текст №2.7

Японский национальный институт ИКТ разработал технологию цветной электронной голографии, которая позволяет продуцировать 3D-изображения движущихся объектов в условиях обычного освещения без использования лазерного луча.

Голограмма создается на основе интегральной фотографии, когда субъекты снимаются при обычном освещении видеокамерой с объективом, имитирующим устройство фасеточного глаза насекомых. Такой объектив состоит из множества микролинз. Он также используется для демонстрации 3D-изображений.

Для того чтобы создать цветную голограмму обычным методом, необходимо просветить объект отдельно красным, зеленым и голубым лазерными лучами, причем это нужно делать в темном помещении; поэтому, используя данный способ, невозможно получить голографическое изображение движущихся объектов.

Новая технология позволяет снимать объект на видео при обычном освещении. Затем с помощью высокоскоростной обработки данных из отснятого видео создается голографическое изображение.

Голограмма демонстрируется на трех LCD-панелях в красном, голубом и зеленом цветах. Затем голографические изображения одного и того же объекта воспроизводятся лазерными лучами и синтезируются в трехмерное видео, которое может быть показано в режиме реального времени.

Пока размер воспроизводимого образа – всего 1 см, так как голография имеет маленький угол 3D-обзора – 2° . В ближайшие годы ученые из японского института намерены увеличить размер трехмерного видеоизображения в четыре раза. [25]

Тэмы рэфератаў

1. Тэхнічныя распрацоўкі нашага ўніверсітэта.
2. Лазерныя тэхналогіі ў сучаснай вытворчасці.
3. Робататэхніка: у дапамогу чалавецтву.
4. Развіцце нанатэхналогій у сучаснай навуцы.
5. Электрамабіль – машына будучыні.
6. Гісторыя стварэння тэлефона.
7. Навука і медыцына: дасягненні і перспектывы.
8. Тэхналогіі стварэння галаграфічных выяў.
9. Правайдэры паслуг Інтэрнэт у Беларусі: параўнальныя характарыстыкі
10. Распрацоўка і дызайн Web-сайта.
11. Спам: гісторыя ўзнікнення, метады барацьбы.
12. Хакеры як феномен інфармацыйнай прасторы.
13. Камп'ютарныя злачынствы.
14. Інфармацыйныя тэхналогіі ў сацыяльнай сферы.
15. Камп'ютарныя гульні.
16. Інфармацыйныя рэсурсы сеткі Інтэрнэт.
17. Лакальныя і глабальныя камп'ютарныя сеткі.
18. Рэклама ў Інтэрнэт і электронны бізнэс.
19. Выкарыстанне сродкаў MS Power Point для стварэння прэзентацый.
20. Развіцце электраэнергетыкі.
21. Што калі разабраць камп'ютар?
22. Штучны інтэлект: праблемы, перспектывы развіцця.
23. Тэлекамунікацыйныя сродкі ў сучасным камп'ютарным свеце.
24. Тэндэнцыі развіцця камп'ютарнай анімацыі.
25. Гісторыя развіцця камп'ютараў.
26. Кібернэтыка – навука XX стагоддзя.
27. Выкарыстанне камп'ютарных тэхналогій у кінематографе.
28. Кардынг: сутнасць і метады барацьбы.
29. Сучасныя праграмы для стварэння і апрацоўкі мультымедыя.
30. Магчымасці Adobe Photoshop.

Узор афармлення тытульнага ліста рэферата
Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі»

Кафедра беларускай і рускай моў

Рэферат

«Гісторыя стварэння камп'ютара»

Няхаева Івана Мікалаевіча
студэнта I курса
групы 522406
эканамічнага факультэта
Навуковы кіраўнік
Іваноў В.І., выкл. кафедры
беларускай і рускай моў

Мінск 2012

Узор афармлення бібліяграфічнага спісу

(поўны пералік рэкамендацый па афармленні бібліяграфічнага спісу глядзіце на сайце <http://www.vak.org.by>)

Адзін, два ці тры аўтары:

Юрко, В. А. Введение в теорию обратных спектральных задач / В. А. Юрко. – М. : Физматлит, 2009. – 384 с.

Чатыры і больш аўтараў:

Синергетические методы управления сложными системами / А. А. Колесников [и др.]. – М. : КомКнига, 2009. – 247 с.

Шматтомнае выданне:

Ландау, Л. Д. Теоретическая физика : учеб. пособие для ун-тов в 10 т. / Л. Д. Ландау, Е. М. Лифшиц. – 4-е изд., испр. – М. : Наука; Физматлит, Т. 5: Статистическая физика. Ч. 1. – 1995. – 608 с.

Раздзел з кнігі:

Николаевский, В. В. Проблемы функционирования систем социальной защиты в 1970–1980 годах / В. В. Николаевский // Система социальной защиты: теория, методика, практика / В. В. Николаевский. – Минск, 2004. – Гл. 3. – С. 119–142.

Артыкулы са зборнікаў тэзісаў дакладаў і матэрыялы канферэнцый:

Бакина, А. С. Прототип динамической интеллектуальной системы для мониторинга состояния помещения «умный дом» / А. С. Бакина, Ю. И. Петриченко // Научная сессия МИФИ-2007: Сб. науч. трудов. Т.3: Интеллектуальные системы и технологии. – М., 2007. – С. 214 – 215.

Артыкул з часопіса:

Орлов, С. R&M работает на троих / С. Орлов // Журнал сетевых решений. – 2009. – №1. – С. 12.

Артыкул з газеты:

Янчилин, В. На пульсе Солнца и Земли: кто предсказывает космическую погоду? / В. Янчилин // Поиск. – 2007. – 5 авг. – С. 5.

Артыкул з энцыклапедыі, слоўніка:

Аляхновіч, М.М. Электронны мікраскоп / М. М. Аляхновіч // Беларус. энцыкл. У 18 т. Т. 18, кн. 1. – Мінск, 2004. — С. 100.

Рэсурсы аддаленага доступу:

Гилева, Ю.С. Агрегатные состояния вещества [Электрон. ресурс]. – 18 мая 2006. – Режим доступа: <http://school.uni-altai.ru/physics/msg/1147965525/>. – Дата доступа: 14.12. 2011

Кароткі руска-беларускі слоўнік

автоматический –

аўтаматычны

безопасность – бяспека

бумага – папера

вероятность – імавернасць

взаимодействовать –

узаемадзейнічаць

видеоизображение –

відэавыява

видеореклама – відэарэклама

внедрять – укараняць

возбуждаемый – узбуджаемы

воздействие – уздзеянне

воздушный – паветраны

возможность – магчымасць

возобновляемый – узнаўляемы

волна – хваля

воспроизводить – узнаўляць

востребованный –

запатрабаваны

вырабатывать – выпрацоўваць

высокоскоростной –

высакахуткасны

генерировать – генераваць

давление – ціск

данные – даныя

движение – рух

дееспособный – дзеяздольны

дешевый – танны

длительность – працягласць

доброволец – добраахвотнік

достижение – дасягненне

емкость – ёмістасць

естественный – натуральны

жидкокристаллический –

вадкакрысталічны

жидкость – вадкасць

жизнедеятельность –

жыццядзейнасць

зависимость – залежнасць

загрязнение – забруджванне

задействовать – задзейнічаць

запоминающий –

запамінальны

заряжающий – які зараджае

звуковой – гукавы

изменение – змена

измерение – вымярэнне

изображение – выява

интернет – інтэрнэт

инфразвук – інфрагук

ион – іон

использовать –

выкарыстоўваць

исследование – даследаванне

исследователь – даследчык

исследуемый – даследуемы

источник – крыніца

капля – кропля

качественный – якасны

качество – якасць

кожа – скура

колебание – ваганне

количественный – колькасны

количество – колькасць

коллайдер – калайдар

композиционный –

кампазіцыйны

компьютер – камп'ютар

концентрировать –

канцэнтраваць

лампочка – лямпачка

лента – стужка

луч – прамень

магнитоэлектрический –

магнітна-электрычны

мельчайший – найдрабнейшы

местонахождение –

месцазнаходжанне

миниатюризация –

мініяцюрызацыя

множество – мноства

мощность – магутнасць
наблюдение – назіранне
накопитель – назапашвальнік
насекомое – насякомае
неоспоримый – бяспрэчны
непосредственный –
непасрэдны
обеспечение – забеспячэнне
обнаружение – выяўленне
обозрение – агляд
обрабатывать – апрацоўваць
обратный – зваротны
обувь – абутак
объединение – аб’яднанне
ограничивать – абмяжоўваць
окружающий – навакольны
операционный – аперацыйны
определять – вызначаць
освещение – асвятленне
особенность – асаблівасць
осуществлять – здзяйсняць
отдельный – асобны
отличающийся –
які адрозніваецца
отличительный – адметны
отображение – адлюстраванне
отслеживание – адсочванне
охлаждение – ахаладжэнне
питание – сілкаванне;
харчаванне
плотность – шчыльнасць
поверхность – паверхня
повреждение – пашкоджанне
полезный – карысны
полученный – атрыманы
пользователь – карыстальнік
помещение – памяшканне
последствие – вынік
постоянный – сталы
практический – практычны
превращать – пераўтвараць
предназначенный – прызначаны
предотвращение –
прадухіленне

преимущество – перавага
преобразователь –
пераўтваральнік
преобразовывать –
пераўтвараць
прибор – прылада; прыбор
привычный – звычны
произведенный – зроблены,
створаны
производитель – вытворца
производство – вытворчасць
промышленность –
прамысловасць
пространство – прастора
прочный – моцны; трывалы
размер – памер
разрабатывать –
распрацоўваць
располагаться – размяшчацца
распределенный – размеркаваны
распространенный –
распаўсюджаны
рассчитанный – разлічаны
растение – расліна
регистривать – рэгістраваць
сверхпроводящий –
звышправодны
свет – святло
свойство – уласцівасць
сворачивать – згортаваць
сеть – сетка
скорость – хуткасць
снимать – здымаць
содержать – утрымліваць
создавать – ствараць
соответствие – адпаведнасць
соотношение – суадносіны
состоять – складацца
специализированный –
спецыялізаваны
средство – сродак
столкновение – сутыкненне
струйный – струменевы
существенный – істотны

считывающий – які считває
ткани – тканкі
точность – дакладнасць
трансформировать –
трансфармаваць
углеродный – вугляродны
угроза – пагроза
удобный – зручны
управление – кіраванне
ускоритель – паскаральнік
условие – умова
устройство – прылада,
прыстасаванне
утрачивать – страчваць
характеристика –
характарыстыка
хранить – захоўваць

цветной – каляровы
целостность – цэласнасць
частица – часцінка
частота – частата
чрезвычайный – надзвычайны
чувствительность –
адчувальнасць
эксперимент – эксперымент
электричество –
электрычнасць
энергопитание –
энергасілкаванне
энергопотребление –
энергаўжыванне
явление – з’ява

Библиотека БГУИР

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Асновы культуры маўлення і стылістыкі : вучэб. дапам. / У. В. Анічэнка [і інш]; пад рэд. У. Анічэнка. – Мінск : Універсітэцкае, 1992. – 254 с.
2. Беларуская мова: спецыяльная лексіка : вучэбна-метадычны дапаможнік для студэнтаў усіх форм навучання ўсіх спецыяльнасцей БДУІР / Л.А. Бондар [і інш] ; пад рэд. Ю. А. Сцепанчука. – Мінск : БДУІР, 2006. – 69 с.
3. Валеева, Н. Г. Жанрово-стилистическая характеристика научных текстов // Бюро технических переводов TR Publish [Электрон. ресурс]. – 1996-2012. – Режим доступа : <http://www.trpub.ru/valeeva-har-text.html>. – Дата доступа : 14.11.2011.
4. Газ, превратившийся в жидкость. Психология и физиология восприятия информации [Электрон. ресурс]. – 2010. – Режим доступа : <http://psyhotronika.ru/gaz-prevrjv-jid/>. – Дата доступа : 24.11.2011.
5. Гилева, Ю. С. Агрегатные состояния вещества [Электрон. ресурс]. – 18 мая 2006. – Режим доступа : <http://school.uni-altai.ru/physics/msg/1147965525/>. – Дата доступа : 14.12.2011.
6. Зими́на, Т. Взгляд на хлорофилл из космоса / Т. Зими́на // Наука и жизнь. – 2007. – №12. – С. 140.
7. Инструкция по оформлению диссертации, автореферата и публикаций по теме диссертации (в редакции постановления Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь от 15.08.2007 г. № 4) // ВАК Беларуси [Электрон. ресурс]. – 2004-2007. – Режим доступа : <http://vak.org.by/index.php?go=Pages&in=view&id=60> – Дата доступа : 24.11.2011
8. Интернет. Википедия. Свободная энциклопедия [Электрон. ресурс]. – 2011. – Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%BD%D1%82%D0%B5_%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82. – Дата доступа : 20.11.2011
9. Колесникова, Н. И. От конспекта к диссертации : учеб. пособие по развитию навыков письменной речи / Н.Т. Колесникова. – 2-е изд. – М.: Флинта : Наука, 2003. – 288 с.
10. Ламака, С. В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : вучэбна-метадычны дапаможнік для студэнтаў дзённай, завочнай і дыстанцыйнай формаў навучання / С. В. Ламака. – Мінск : БДУІР, 2006. – 78 с.
11. Люди встроены в беспроводные сети [Электрон. ресурс]. – 15 ноября 2010. – Режим доступа : http://evolutiontechnical.com/read/tehnologii/lyudi_vstroeni_v_besprovodnie_seti/. – Дата доступа : 20.11.2011.
12. Мак-Комб, Г. Радиоэлектроника для «чайников». Научно-популярное издание / Г. Мак-Комб, Э. Бойсен. – М. : Вильямс, 2008. – 387 с.
13. Мартинсон, Л. К. Квантовая физика : учебное пособие / Л. К. Мартинсон, Е. В. Смирнов. – М. : Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2004. – 496 с.
14. Маршэўская, В. В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : вуч. дап. / В. В. Маршэўская. – Гродна : ГрДУ, 2003. – 274 с.

15. Некоторые факты об адронном коллайдере. XXI столетие. Техника [Электрон. ресурс]. – 11.09.2008. – Режим доступа : http://www.samfact.com/large_hadron_collider . – Дата доступа : 20.11.2011.
16. Пятаков, А. «Полевая кухня» для беспроводных сенсорных сетей // бюллетень ПерсТ, выпуск 7, 2010. [Электрон. ресурс]. – 7 июня 2010. – Режим доступа : <http://www.scientific.ru/journal/news/2010/0610/n070610.html> . – Дата доступа : 20.11.2011.
17. Сигунова, И. О чем расскажет инфразвук? [Электрон. ресурс]. – 07.02.2004. – Режим доступа : <http://fox.ivlim.ru/showarticle.asp?id=243> . – Дата доступа : 20.11.2011.
18. Согомонова, В. Самый маленький в мире компьютер создали американские ученые. Достижения науки и техники [Электрон. ресурс]. – 4 марта 2011. – Режим доступа : <http://skuku.net/44698>. – Дата доступа : 24.11.2011
19. Согомонова, В. Сенсационный гаджет превратит руку в сенсорный экран. Достижения науки и техники [Электрон. ресурс]. – 10 марта 2010. – Режим доступа : <http://skuku.net/28161>. – Дата доступа : 24.11.2011
20. Согомонова, В. Ученые придумали заряжающее при беге мобильные телефон устройство. Достижения науки и техники [Электрон. ресурс]. – 7 сентября 2011. – Режим доступа : <http://skuku.net/51202>. – Дата доступа : 24.11.2011.
21. Указ № 60 от 1 февраля 2010 г. О мерах по совершенствованию использования национального сегмента сети Интернет // Официальный интернет-портал Президента Республики Беларусь [Электрон. ресурс]. – 2001-2011. – Режим доступа : <http://www.president.gov.by/press83055.html> . – Дата доступа : 24.11.2011
22. Ученые научат наноконпоненты самостоятельной сборке [Электрон. ресурс]. – 5 июня 2011. – Режим доступа : http://evolutiontechnical.com/read/tehnologii/uchenye_nauchat_nanokomponenty_samost_oyselnoy_sborke/ . – Дата доступа : 24.11.2011.
23. Цікоцкі, М. Я. Стылістыка тэксту : вучэб. дапам. для студэнтаў выш. навуч. устаноў філал. профілю / М.Я. Цікоцкі. – Мінск : Бел. навука, 2002. – 223 с.
24. Юрэвіч, А. К. Стылістыка беларускай мовы : вучэб. дапам / А. К. Юрэвіч. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мінск : Выш. шк., 1992. – 288 с.
25. Японские ученые разработали технологию создания голограмм для движущихся объектов [Электрон. ресурс]. – 18 ноября 2008. – Режим доступа : <http://itnews.com.ua/44961.html>. – Дата доступа : 24.11.2011.

Слоўнікі

1. Беларускі арфаграфічны слоўнік / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад. Л. П. Кунцэвіч, І. У. Кандрацэня; пад рэд. А. А. Лукашанца. – 2-е выд., выпр. – Мінск : Беларуская навука, 2010. – 695 с.
2. Самайлюкевіч, У. Руска-беларускі фізічны слоўнік / У. Самайлюкевіч, У. Пазняк, А. Сабалеўскі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1994. – 302 с.
3. Русско-белорусский словарь математических, физических и технических терминов / Под ред. Н. Н. Костюковича. – Минск : БелЭН, 1995. – 512 с.

Вучэбнае выданне

Ермаловіч Ала Валянцінаўна
Шарапа Алена Вячаславаўна

АФІЦЫЙНА-СПРАВАВЫ І НАВУКОВЫ СТЫЛІ

Вучэбна-метадычны дапаможнік

Рэдактар Т. М. Крукава
Камп'ютарная вёрстка Ю. Ч. Клачкевіч

Падпісана да друку 26.09.2012.	Фармат 60x84 1/16.	Папера афсетная.
Гарнітура «Таймс».	Друк рызаграфічны.	Ум. друк. арк. 3,6.
Ум.-выд. арк. 3,5.	Тыраж 160 экз.	Заказ 134.

Выдавец і паліграфічнае выкананне: установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі»
ЛП №02330/0494371 ад 16.03.2009. ЛП № 02330/0494175 ад 03.04.2009.
220013, Мінск, П. Броўкі, 6